

FONDS VOOR BEELDENE KUNSTEN, VORMGEVING EN BOUWKUNST

Beleidsplan 2001-2004

Januari 2000

INHOUDSOPGAVE

	VOORWOORD	3
1	INLEIDING	4
2	HET SUBSIDIE-INSTRUMENTARIUM 1997-2000	6
3	EEN NADERE BESCHOUWING VAN HET SUBSIDIE-INSTRUMENTARIUM	8
4	CULTUUR ALS CONFRONTATIE	13
5	BELEIDSPLAN 2001-2004	16
6	BEGROTING 2001 – 2004	22
	NOTEN	25

VOORWOORD
aan de doelgerichte lezer

Hoofdstuk 5, het laatste hoofdstuk, behelst het feitelijke, nieuwe beleidsplan 2001-2004 van het Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst (BKVB). Daar treft u de uitgewerkte wijzigingsvoorstellen ten opzichte van het huidige subsidie-instrumentarium aan (onder andere wijziging regeling Basisstipendia, wijziging Projectsubsidies, precisering Werkbeurzen) en de introductie van nieuwe beleidsvoorstellen (onder andere Productiesubsidies, Investeringsubsidies, "Bemiddelaars"-subsidies en de instelling van de Commissie Innovatiesubsidies). Deze wijzigingen en invoering van nieuwe subsidiemogelijkheden zijn zo op elkaar afgestemd dat ze voor het Fonds BKVB onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. In de vorm van een begroting geeft hoofdstuk 6 de financiële verantwoording.

De voorafgaande hoofdstukken 1 tot en met 4 geven aan waarom het Fonds BKVB deze veranderingen noodzakelijk acht. Zij laten zich lezen als verantwoording en rennen soms in onderdelen al vooruit naar hoofdstuk 5. De spreekwoordelijke jonge honden laten zich niet altijd aanlijnen.

De Inleiding (hoofdstuk 1) is niet alleen de aanzet tot dit nieuwe beleidsplan maar ook een samenvatting in hoofdlijnen. Hoofdstuk 2 beschouwt het huidige subsidie-instrumentarium nog eens in vogelvucht - dit voor een beter begrip van de huidige en de daarvan afwijkende, voorgestelde regelingen.

Hoofdstuk 3 en hoofdstuk 4 zijn de richtingwijzers naar het concrete beleidsplan. In hoofdstuk 3 wordt het huidige subsidie-instrumentarium doorgelicht op zijn effectiviteit. Hoofdstuk 4 gaat in op de nota's van de staatssecretaris voor cultuur, Rick van der Ploeg. In hoofdstuk 5 mondt dit alles dus uit in de nieuwe voorstellen. Die laten zich zonder omwegen direct lezen, maar voor een werkelijk begrip van het daar voorgestelde wordt de lezer evenwel vriendelijk verzocht toch goed nota van de voorafgaande hoofdstukken te nemen.

In 1999 vierde het Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst zijn 10-jarig bestaan. De in dat kader georganiseerde feestelijke manifestatie *De Toekomst die ons Toekomst* gaf een beeld van de veelzijdige (subsidie)activiteiten die het Fonds BKVB in die 10 jaar ontwikkeld heeft. Tegelijk werd er ruim baan gemaakt voor reflectie en bezinning op dat verleden en werden in de begeleidende publicatie *De Toekomst die ons Toekomst* de eerste lijnen naar een andere toekomst getrokken. In dit beleidsplan zullen die lijnen doorgetrokken worden. In het volgende hoofdstuk zal, ter verduidelijking van enkele van die gewenste veranderingen, gedetailleerder op het huidige subsidie-instrumentarium worden ingegaan.

De doelstelling van het Fonds BKVB is, kort geformuleerd, het bevorderen van de beeldende kunst, vormgeving en bouwkunst in Nederland door het verschaffen van financiële middelen aan kunstenaars. Het feit dat er sprake is van een steeds grotere belangstelling van zowel de museale instellingen, de media als het publiek voor Nederlandse kunst, vormgeving en bouwkunst, lijkt aan te geven dat die kwaliteit zich steeds meer aan het bewijzen is. De gelijktijdige doorbraak van Nederlandse kunstenaars, vormgevers en architecten in het buitenland toont dan aan dat die kwaliteit ook elders erkend wordt. Het Fonds BKVB is ervan overtuigd dat het, conform zijn doelstelling, een belangrijke rol gespeeld heeft in de stimulering en ontwikkeling van die bloei, die zich met misschien een lichte overdrijving (maar zonder enige vorm van zelfgenoegzaamheid) laat omschrijven als een renaissance van de jaren '90. Het subsidiebeleid van het Fonds BKVB heeft het kunstenaars, vormgevers en architecten mogelijk gemaakt zich verder te ontwikkelen en zich op de eigen discipline te bezinnen. Veel succesvolle Nederlandse kunstenaars, vormgevers en architecten hebben in enigerlei vorm gebruik gemaakt van een individuele subsidie zoals een startstipendium, werkbeurs, reisbeurs of projectsubsidie. De buitenlandateliers van het Fonds BKVB stelden sommige van hen in staat voor de periode van een jaar in het buitenland te verblijven om daar te werken en zich in verschillende netwerken in te weven.

Het Fonds BKVB stimuleert echter niet alleen in de hoogte maar ook in de breedte. Het Fonds BKVB deelt de opvatting dat een goed beeldend kunstlandschap niet door enkele toppers gemarkeerd wordt maar aan zijn gelaagdheid en diversiteit zijn specifieke karakter ontleent. De regeling Basisstipendia biedt daartoe de mogelijkheid: zij is bestemd voor die kunstenaars wier artistiek functioneren van belang is voor een breed en gevarieerd kunstenaarsaanbod in Nederland.

Vanaf het moment van zijn oprichting heeft het Fonds BKVB oog gehad voor aankomend talent en dat waar mogelijk gesteund. Het unieke instrument van de Startstipendia stelt (jonge) kunstenaars, vormgevers en architecten in staat zich op de beroepspraktijk voor te bereiden en een eigen vorm te vinden. Op de tentoonstellingen *De Kracht van Heden* en *Uitgelicht* presenteerde aanstormend talent zich voor een breder publiek.¹ Dit veelzijdige support van starters is naar het oordeel van het Fonds BKVB eveneens een belangrijke factor geweest in de recente opbloei van de Nederlandse kunst.

Hoe verheugend en stimulerend dit alles ook is, het Fonds BKVB wil zich niet tevreden stellen met een ongewijzigd vervolg van dezelfde weg. Er is toch nog het een en ander dat om verandering vraagt. Hoewel dat in het derde hoofdstuk uitvoeriger aan de orde komt, kan nu al gezegd worden dat verschillende onderzoeken (zoals het SEO-onderzoek 1999) aangeven dat het, ondanks die gesignaleerde bloei, voor Nederlandse kunstenaars welhaast onmogelijk is er een - voortdurende - renderende beroepspraktijk op na te houden. Daarnaast heeft de mediatisering van de kunstwereld weliswaar de roep om jong, nieuw en andersoortig talent versterkt maar tegelijk de omloopsnelheid van dat talent doen accelereren. De positie van de zgn. oudere kunstenaar is daar mee eens te meer in het geding.

Ook veranderde opvattingen in het kunstenveld over de uitoefening en de mogelijkheden van de beroepspraktijk, evenals veranderende opvattingen in de samenleving dwingen het Fonds BKVB tot precisering en heroverweging van zijn uitgangspunten. Intern onderzoek, de discussies in de commissies, de door het Fonds BKVB of in opdracht van het Fonds BKVB verrichte onderzoeken zijn daarbij mede het vertrekpunt.

Daarnaast vragen de verschillende nota's en brieven van de staatssecretaris van cultuur (zoals *Cultuur als Confrontatie*, *Een ondernemende Cultuur*, zijn zgn. *Fondsenbrief*) op een prikkelende manier om een herijking van de eigen uitgangspunten.

In hoofdstuk 5 van dit beleidsplan, opgesteld in het kader van de vierde kunstplanperiode (2001-2004), zullen, met behoud van al het verworven goede en rekening houdend met de mogelijkheden en de doelstellingen van het Fonds, voor de gestelde vragen en problemen passende antwoorden en oplossingen gegeven worden. De door de staatssecretaris geboden mogelijkheden tot verandering zullen daarbij zo optimaal mogelijk benut worden. De trefwoorden voor de hier gepresenteerde, hernieuwde subsidieregeling zijn openheid, flexibilisering en diversifiëring.

Het is, tot slot, verrassend te zien hoe de verschillende lijnen die in *De Toekomst die ons Toekomst* zijn uitgezet, zich deels laten overtrekken met lijnen uit de nota's van de staatssecretaris. Als ondertekening en uitgewerkte tekening vallen ze daar gemakkelijk samen tot een beeld. Maar vanuit artistiek oogpunt beschouwd ontstaat er vaker een spannender beeld waar de lijnen hun eigen weg gaan.

2.1. De regelingen

2.1.1 Het Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst stelde ook in de afgelopen kunstenplanperiode (1997-2000) kunstenaars, vormgevers en architecten in de gelegenheid een subsidie aan te vragen. Zij konden daarbij gebruik maken van de regeling Basisstipendia en de regeling Individuele Subsidies. De eerste regeling is tot 1 mei 2000 alleen voor beeldend kunstenaars van toepassing; vanaf die datum is zij ook opengesteld voor vrije vormgevers.

2.1.2. Om voor de regeling Basisstipendia voor beeldend kunstenaars en (vanaf 1 mei 2000) vrije vormgevers in aanmerking te komen mag het belastbaar inkomen van de aanvrager allereerst niet hoger zijn dan de bijstandsnorm. Een basisstipendium kan aangevraagd worden als de aanvrager 2,5 jaar professioneel werkzaam is geweest. De Commissie Basisstipendia (anders samengesteld dan die voor de Individuele Subsidies) beoordeelt vervolgens of het werk van de aanvrager beantwoordt aan de criteria. Deze zijn ruimer gesteld dan die voor de Individuele Subsidies. Om voor een basisstipendium in aanmerking te komen moet het artistiek functioneren van de aanvrager van belang zijn voor de breedte en diversiteit van de beeldende kunsten. Het artistiek functioneren wordt beoordeeld aan de hand van de erkenning van het kunstenaarschap en de kwaliteit van het werk van de aanvrager, in onderlinge samenhang. Een kunstenaar of vrije vormgever kan maximaal twee keer een basisstipendium (F60.000) toegekend krijgen. Het rekening-courant systeem maakt het hem mogelijk zelf de gebruiksduur en -intensiteit te bepalen.²

2.1.3. Onder de regeling Individuele Subsidies vallen de Startstipendia, de Werkbeurzen, de Projectsubsidies, de Studiebeurzen, de Reisbeurzen, de Publicatiesubsidies en de Presentatiesubsidies voor architecten. Alle aanvragen voor een individuele subsidie worden door de Commissie Individuele Subsidies beoordeeld aan de hand van het kwaliteitscriterium. Dat betekent dat de artistieke prestaties van de aanvrager van belang moeten zijn of, bij een beginnend kunstenaar, naar verwachting van belang zullen worden voor de hedendaagse beeldende kunsten, vormgeving of bouwkunst.

* De startstipendia zijn bestemd voor academieverlaters. Zij hebben tot 2,5 jaar na het verlaten van de academie of een vervolgopleiding de mogelijkheid twee keer een startstipendium van F35.000,- toegekend te krijgen. Het bedrag stelt talentvolle starters in de gelegenheid hun werk in alle rust verder te ontwikkelen, los van de verplichting met allerlei baantjes in hun levensonderhoud te voorzien. Het toegekende bedrag is in principe voor een jaar.

* De hoogte van een werkbeurs bedraagt F45.000,- en is in principe eveneens voor een jaar. Een werkbeurs kan aangevraagd worden door een kunstenaar die zijn werk verder wil ontwikkelen of verdiepen, los van de verplichting in zijn levensonderhoud te voorzien middels opdrachten of andere marktgerichte activiteiten.

* De hoogte van het bedrag van een projectsubsidie is niet gelimiteerd, maar bij een project waarvan de begroting boven de F50.000,- komt, dient de aanvrager in principe ook andere financiers gevonden te hebben. Om voor een projectsubsidie in aanmerking te komen wordt van het werk van de aanvrager eerst bekeken of het beantwoordt aan het kwaliteitscriterium. Is dat het geval dan wordt vervolgens het project op zijn eigen merites beoordeeld; beantwoordt het werk van de aanvrager evenwel niet aan het gestelde niveau dan wordt de aanvraag afgewezen. Alleen in uitzonderlijke gevallen kan deze samenhang ontbonden worden.³

Deze wijze van beoordelen geldt ook voor de hieronder genoemde subsidiesoorten.

* Een studiebeurs kan aangevraagd worden om een (vervolg)opleiding in het buitenland te volgen. Ook kan een studiebeurs worden aangevraagd voor het volgen van post-academische cursussen, workshops, enz.

* Een reisbeurs kan aangevraagd worden voor bijvoorbeeld een oriëntatie in het buitenland, het leggen van contacten of voor een specialisatie in bepaalde technieken. De kosten voor levensonderhoud kunnen in principe voor drie maanden gesubsidieerd worden.

* De publicatiesubsidie kan aangewend worden om een bijzondere (kunstenaars)publicatie te produceren. Bij subsidiebedragen boven de F50.000,- moeten ook andere financiers gevonden worden.

* De presentatiesubsidies voor beeldend kunstenaars en vormgevers zijn in 1994 naar de Mondriaan Stichting overgeheveld. Voor architecten bestaat nog wel de mogelijkheid bij het Fonds BKVB een presentatiesubsidie aan te vragen om zich in het buitenland te kunnen presenteren. Hier kan ook een publicatie of catalogus onder vallen.

2.1.4. Behalve voor een individuele subsidie of een basisstipendium kan een beeldend kunstenaar ook in aanmerking komen voor een verblijf van een jaar in een van de zogenaamde buitenlandateliers. Dit zijn atelierruimtes in het buitenland die door het Fonds BKVB gehuurd worden. In de meeste gevallen zijn die atelierruimtes aan een instituut verbonden dat zorg draagt voor een (beperkt of uitgebreid)

begeleidingsprogramma. Speciale commissies beoordelen de aanvragen, naast de kwaliteit van het werk speelt ook de motivatie een belangrijke rol. Op dit moment heeft het Fonds BKVB twee ateliers in New York (PS1 en ISP), een in Berlijn (Künstlerhaus Bethanien), in Parijs (Atelier Holsboer), in Kitakyushu (CCA), en in Pasadena (ITA). Sinds 1 januari 2000 heeft het Fonds BKVB samen met het Fonds voor de Letteren de beschikking over een tweede atelierruimte in Berlijn.

2.1.5. De Oeuvreprijzen en de Benno Premselaprijs

Sinds 1992 kent het Fonds BKVB tweejaarlijks maximaal zes oeuvreprijzen toe. Zij worden uitgereikt aan kunstenaars wier werk van belang is gebleken voor de beeldende kunst, vormgeving of bouwkunst en van wie de Commissie Oeuvreprijzen het van belang acht dat hun werk nog eens nadrukkelijk onder de aandacht gebracht wordt. De hoogte van de prijs is F50.000,-, exclusief de vervaardiging van een publicatie. Het Fonds is voornemens de Benno Premselaprijs in te stellen. Deze wordt toegekend aan iemand die zich verdienstelijk heeft gemaakt voor en binnen de breedte van de Nederlandse kunstwereld. De hoogte van de prijs is F50.000,-.

2.2. De beoordeling

2.2.1. Verschillende commissies beoordelen de aanvragen: de Commissie Basisstipendia (bestaande uit 3 werkgroepen), de Commissie Individuele Subsidies (bestaande uit 3 subcommissies: 1 voor de Beeldende Kunst - opgesplitst in 4 werkgroepen; 1 voor Vormgeving - opgesplitst in 2 werkgroepen; en 1 voor de Bouwkunst). Voor de buitenlandateliers zijn er 7 commissies. Daarnaast is er nog een commissie voor de Oeuvreprijzen.

De voorzitter Individuele Subsidies waakt voor een eensluidende toepassing en uitleg van de regelgeving en criteria binnen de verschillende werkgroepen van de Commissie Individuele Subsidies, zoals de voorzitter Basisstipendia dat voor de werkgroepen van de Commissie Basisstipendia in het oog houdt.⁴ De andere commissies hebben elk hun eigen voorzitter. De commissies zijn breed samengesteld en bestaan uit deskundigen met een zeer diverse achtergrond: kunstenaars, conservatoren, beschouwers, vormgevers, architecten, docenten, enz. Dit om te voorkomen dat een bepaalde positie (smaak, discipline, richting, enz.) binnen het Fonds BKVB domineert - net zoals de tijdelijke benoeming van een commissielid dat moet verhinderen. Ook wordt er bij de samenstelling van de commissies gelet op regionale en stedelijke spreiding. Van een commissielid wordt verwacht dat hij kennis van zaken heeft, over zijn eigen voorkeuren heen kan kijken en een onafhankelijk oordeel heeft.

Commissieleden worden geworven middels advertenties in de landelijke dag- en vakbladen; speciale selectiecommissies voor de Commissie Basisstipendia en Individuele Subsidies, bestaande uit bestuursleden van het Fonds BKVB en leden die benoemd zijn op voordracht van de Raad voor Cultuur en beroepsverenigingen, maken uit de aanmelding hun keus.⁵ De zittingsduur van een commissielid is, afhankelijk van allerlei omstandigheden, van 1 tot maximaal 4 jaar. Jaarlijks treedt daardoor ongeveer een derde van de circa 100 commissieleden af - zodat de doorstroming verzekerd blijft.

2.3. Vormgeving en Bouwkunst

Al het bovenstaande geldt, mutatis mutandis, ook voor de Vormgeving en de Bouwkunst. Waar dat niet het geval is, is dat apart aangegeven. Sinds 1992 organiseert het Fonds BKVB, aanvankelijk in samenwerking met het NAI, internationale studiereizen voor architecten. Deze reizen zijn interdisciplinair (architecten, stedenbouwkundigen, tuin- en landschaparchitecten, interieurarchitecten, beschouwers, enz.). Uitgangspunt voor de reizen is een hoogwaardig programma dat door de individuele deelnemers zelf nooit gerealiseerd had kunnen worden; het multidisciplinaire karakter van de reizen vergroot de impact.⁶

3 EEN NADERE BESCHOUWING VAN HET SUBSIDIE-INSTRUMENTARIUM

3.1. Stimulerende effecten

In het beleidsplan van het Fonds BKVB voor de kunstenplanperiode 1997-2000 werd al gesteld dat uit het onderzoeksrapport *Kwaliteit en professionaliteit; evaluatie van het Fonds BKVB* bleek dat er sprake is van een verschil in ontwikkeling tussen gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde kunstenaars. Subsidieverlening draagt bij aan de artistieke en professionele ontwikkeling van kunstenaars. Het recente onderzoek naar een

specifieke doelgroep van het Fonds BKVB, de starters, bevestigt dit beeld. Het IVA-onderzoek (*Opbrengsten van startstipendia*, 1999) geeft aan dat starters die een startstipendium hebben gekregen het op termijn beter doen dan kunstenaars aan wie het startstipendium niet werd toegekend. Zij weten een beter renderende beroepspraktijk op te bouwen en "tevens zijn ze minder vaak tijdelijk of definitief gestopt met het werken als professioneel beeldend kunstenaar en hebben ze een meer extern gerichte beroepsoriëntatie".⁷

Deze en interne onderzoeken bevestigen de zin en betekenis van de subsidieverlening door het Fonds BKVB.⁸ In de verslagen van beeldend kunstenaars, vormgevers en architecten die een subsidie ontvangen hebben, laat zich dat direct en persoonlijk nalezen.⁹

Het subsidie-instrumentarium van Individuele Subsidies en Basisstipendia van het Fonds BKVB kent onderling zeer uiteenlopende aanvragers. Hun grootste overeenkomst is dat zij op enigerlei moment de voortgang van hun beroepspraktijk en/of artistieke ontwikkeling alleen zeker kunnen stellen met de verwerving van deze aanvullende gelden. Zonder die incidentele financiële ondersteuning door het Fonds BKVB zou voor velen die voortgang (definitief) worden geblokkeerd. Uit de cijfers blijkt dat er geen sprake is van "fondsafhankelijke" kunstenaars - wel van door het Fonds gestimuleerde kunstenaars.¹⁰

In de Inleiding is al aangegeven dat de subsidietoekenningen niet alleen de individuele aanvragers ten goede komen, maar indirect eveneens de ontwikkeling van de beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst in Nederland stimuleren. Hoewel dat nog niet met cijfers is hard te maken, lijkt het onmiskenbaar dat de Nederlandse kunst, vormgeving en bouwkunst een periode van sterke bloei beleven. Een klein aantal voorbeelden moge dit staven: dag- en weekbladen besteden, middels vaste rubrieken, interviews, beschouwingen, essays, kritieken, veel meer aandacht aan hedendaagse beeldende kunst, vormgeving en bouwkunst dan een tiental jaar geleden; Nederland is bijzonder in trek bij jonge (maar ook oudere) kunstenaars, vormgevers en architecten uit het buitenland: zij komen hier voor het reguliere academie-onderwijs aan bijv. de AKI in Enschede of volgen een tweede fase opleiding aan de Rijksakademie, het Berlage Instituut, het Sandberg Instituut, enz.; de toekenning van prijzen zoals de Prix de Rome gaat met veel publiciteit in de media gepaard; grote bedrijven en banken leggen kunstcollecties aan en/of fungeren als opdrachtgever; de Nederlandse musea kopen zeer regelmatig (jonge) Nederlandse kunst en vormgeving aan; diezelfde kunst, vormgeving en bouwkunst verovert het buitenland, zo heeft de Nederlandse vormgeving Amerika veroverd en de modevormgeving Parijs; internationaal geldt Nederland als een voorbeeldland voor moderne bouwkunst; steeds meer buitenlandse curatoren, kunstenaars, architecten, enz. komen naar Nederland ter oriëntatie.¹¹ Vanzelfsprekend heeft dit ook te maken met de internationalisering van de kunstwereld maar zou er geen kwaliteit voor handen zijn dan zou niemand zich de moeite getroosten een bezoek aan Nederland te brengen. Dat de subsidieverlening van het Fonds BKVB deze bloei mede veroorzaakt heeft, is niet direct te bewijzen maar ligt, gezien de positieve onderzoeksresultaten naar de effecten van de subsidiëring, voor de hand.¹²

Aan de verwachting, zoals vastgelegd bij de oprichting van het Fonds BKVB in 1987, dat het bij zal dragen aan de hedendaagse beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst in Nederland, wordt, zo kan gezegd worden, voldaan.¹³

3.2. De beperkingen van het instrumentarium en zijn verschillende regelingen

De effectiviteit van het huidige subsidie-instrumentarium is dus zonder meer positief te noemen. Toch heeft het Fonds BKVB altijd een waakzaam oog gehad voor de keerzijdes van zijn eigen regelingen. Vaak hangen die nadelige gevolgen nauw samen met veranderingen in de Umwelt van de beroepspraktijk. In deze paragraaf zal daar nader op ingegaan worden.

3.2.1. Sociaal-economische positie beeldend kunstenaars en de regeling Basisstipendia

Uit de verschillende SEO-onderzoeken naar de financiële positie van beeldend kunstenaars blijkt jaar na jaar dat de sociaal-economische positie van beeldend kunstenaars buitengewoon zorgwekkend is. Uit het laatste onderzoek over 1997 blijkt dat 10% van de beeldend kunstenaars geen omzet heeft uit de beeldende kunst dat na aftrek van de beroepsuitgaven heeft 40% een negatief inkomen; slechts 14% heeft een inkomen uit beeldende kunst na aftrek van beroepskosten boven de F25.000,- ligt (inclusief verstrekte subsidies!); slechts 2% heeft een inkomen van meer dan F100.000,- (ook hier inclusief verstrekte subsidies!). Hierbij moet wel bedacht worden dat deze groepen geen constanten zijn. Wie vandaag tot de 2% behoort kan morgen tot de laagste categorie behoren.¹⁴ De eerder genoemde bloei heeft kennelijk niet tot een verbetering van de sociaal-economische positie van beeldend kunstenaars en vrije vormgevers geleid.¹⁵ (Voor architecten en opdrachtgebonden vormgevers ligt dit veelal anders omdat zij in bureauverband werken en partners op de commerciële markt zijn). In het rapport zelf worden geen oorzaken gegeven voor dit achterblijven van de sociaal-economische positie.

Een belangrijke oorzaak is, naar het oordeel van het Fonds BKVB, gelegen "in de eigenaardigheden van het kunstenaarschap zelf" zoals dat genoemd is in de Nota van toelichting bij de oprichting van het Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst in 1987. "Er is geen continue stroom van scheppingen, er zijn impasses en perioden van bezinning, waarin de productie stilstaat; anderzijds vinden juist vaak die kunstenaars, die in hun scheppingen vooruitlopen op het esthetisch gevoel en het kunstbegrip van een groter publiek omdat zij de referentiekaders doorbreken maar met hun oorspronkelijkheid een wezenlijke bijdrage leveren aan de kunst en cultuur, op de vrije markt dikwijls te weinig belangstelling voor hun werk om uit verkoop daarvan te kunnen leven."¹⁶ Het kunstenaarschap staat dus niet gelijk aan de opzet, ontwikkeling en uitbreiding van een winstgevend productielijn. Het is een zoektocht die eerder in immateriële dan materiële zin lonend is.

Een andere oorzaak is dat een honorarium voor kunstenaars vaak een sluitpost op de begroting van projecten en van instellingen is. De beeldende kunst heeft nog niet zijn Gerrit Komrij gevonden die in de jaren '70 en '80 streed tegen de gewoonte om schrijvers onbetaald lezingen te laten houden, voor te lezen uit eigen werk, enz. In de wereld van de beeldende kunst is het nog steeds gebruikelijk dat kunstenaars slecht tot niet betaald worden voor het tonen van hun werk, het geven van adviezen enz. Als kunstenaars bezwaar maken tegen het feit dat ze niet gehonoreerd worden voor een expositie, is het argument dikwijls: 'het is toch promotie van je werk.'¹⁷

In zijn vorige beleidsplan heeft het Fonds BKVB al zijn zorg uitgesproken over deze ontwikkeling - of beter gezegd: het achterwege blijven van een positieve ontwikkeling. Het Fonds BKVB meent dat de regeling Basisstipendia voor beeldend kunstenaars en vrije vormgevers een uitgelezen mogelijkheid is om, mits zij voldoen aan de gestelde criteria, hun sociaal-economische positie en daarmee hun beroepspraktijk zeker te stellen. De tamelijk rigide restrictie van de regeling dat er niet meer dan twee keer gebruik van gemaakt kan worden, verhindert dat evenwel. De praktijk toont aan dat veel kunstenaars hun mogelijkheden verbruikt hebben en niet meer aan (kunnen) vragen.¹⁸ Cynisch gezegd kun je stellen dat hier sprake is van kapitaalvernietiging: in veel kunstenaars en vrije vormgevers wordt tot "half-weg" geïnvesteerd met twee basisstipendia en vervolgens worden zij aan een lot over gelaten dat zich van te voren al liet kennen. Hier dringt zich het beeld op van de reizigers die met een halfvolle tank de woestijn ingestuurd worden: dat zij de doortocht niet zullen halen is voor de achterblijvers een feit. Rond hun 40-ste worden veel beeldend kunstenaars en vrije vormgevers met dit gegeven geconfronteerd; ook omdat zij dan niet meer tot de jongste lichten behoren. In dit nieuwe beleidsplan stelt het Fonds BKVB dan ook een nieuwe regeling Basisstipendia voor die kunstenaars en vrije vormgevers ook op langere termijn in de gelegenheid stelt er een (gemiddeld) renderende beroepspraktijk op na te houden.

3.2.2. Startstipendia

Net als in andere sectoren van de samenleving is er in de kunstwereld sprake van een opvallende aandacht voor alles wat jong en talentvol is. Eindexamententoonstellingen, de Open Dagen van de Rijksakademie, de koortsachtige belangstelling voor de studenten op de Tweede Fase opleidingen, tentoonstellingen van jonge kunstenaars - dat alles kan rekenen op een brede belangstelling. De verovering van de wereld van kunst, vormgeving en bouwkunst door jonge talenten heeft een vitaliserende uitwerking. Zij dragen bij aan het open, pluriforme karakter van het huidige klimaat en zorgen bovendien voor steeds nieuwe impulsen.

Hoe mooi dit ook is, toch heeft de gretige honger naar het laatste en nieuwste zijn keerzijdes. Allereerst is er de niet denkbeeldige kans van het snelle opsouperen van het talent: de jonge kunstenaar wordt niet de tijd gegund rustig aan zijn ontwikkeling te werken; zijn werk bevredigt het (kunst)publiek slechts een kort moment om al weer door de volgende hype ingehaald te worden; de kunstenaar mist in deze omloopsnelheid de concentratie om zich op zijn positie te bezinnen en zijn sterke van zijn zwakke kanten te onderscheiden. Een ander nadeel is dat die kunst die minder trendgevoelig is minder gemakkelijk in deze maalstroom meegenomen wordt. De oudere kunstenaar die lang aan een uitgekristalliseerd en eigen oeuvre gewerkt heeft, ondervindt hier de nadelige gevolgen van. Hij wordt minder of niet voor tentoonstellingen en opdrachten gevraagd of omdat "zijn werk al zo bekend is" of "omdat het nu toch om heel andere dingen in de beeldende kunst gaat". Dit is, zoals in de vorige paragraaf al is opgemerkt, een andere reden voor het Fonds BKVB om met een wijzigingsvoorstel voor de regeling Basisstipendia te komen.

Het Fonds BKVB is zich er terdege van bewust dat het niet bij machte is de geest van de tijd te veranderen. Wel beschouwt het Fonds BKVB het als zijn taak niet alleen in de succesvolle kunst van het moment te investeren, maar ook die kunst te bevorderen die, beantwoordend aan de gestelde criteria, haar eigen kwaliteit en belang heeft.

Om talentvolle starters in de gelegenheid te stellen afstand te nemen, om niet meteen in alles mee te gaan en zich op de "eigenaardigheden van het kunstenaarschap" voor te bereiden, wil het Fonds BKVB de aanvraagperiode voor een startstipendium verlengen.

3.2.3 Werkbeurzen

Hoewel bedoeld als de mogelijkheid voor een essentiële periode van bezinning en onderzoek "in de eigenaardigheden van het kunstenaarschap", worden de toegekende werkbeurzen door kunstenaars veelal gebruikt om projecten, materiaalkosten en kosten voor levensonderhoud te financieren. Omdat het Fonds BKVB geen adequate en toereikende subsidieregelingen voor deze wezenlijke aspecten van het kunstenaarschap kent, is dit alleszins te begrijpen. Het toegekende bedrag van een werkbeurs voor een jaar stelt kunstenaars immers in staat hun beroepspraktijk te continueren op een niveau dat recht doet aan de kwaliteit van hun werk. Een fijnmaziger en gedifferentieerder regeling zou evenwel meer recht doen aan de specifieke vragen van kunstenaars en de min of meer gedwongen aanvraag (van het generale bedrag) van de werkbeurs doen afnemen.

Het Fonds BKVB is van mening dat voor een werkelijke bezinningsperiode van een jaar de hoogte van de werkbeurs niet langer toereikend is. Het bedrag van F45.000,- is, gemeten naar de huidige normen voor levensonderhoud, te laag voor wie zich een jaar los wil maken van zijn werk om tot verdieping of tot het verkennen van andere wegen te komen. Zeker is dit het geval voor architecten en gebonden vormgevers die leiding geven aan een bureau of beeldend kunstenaars die veel in opdrachten werken.

Voor allerlei veranderende kunstopvattingen lijkt de werkbeurs niet langer de meest geschikte subsidiemogelijkheid. Hoewel voorzichtig met generaliseringen omgesprongen moet worden, kan gezegd worden dat veel (jonge) kunstenaars nu met een veranderde houding ten opzichte van het kunstenaarschap en in andere verbanden werken. De traditionele scheiding tussen de disciplines gaat voor hen niet op. Het is niet meer vanzelfsprekend dat zij een atelier hebben waar het werk in afzondering tot stand wordt gebracht. Zij bewegen zich meer in het leven van alledag, zoeken daar naar artistieke en interveniërende mogelijkheden; zij reageren op de daar gestelde vragen en opdrachten of formuleren er hun eigen vraag. De gangbare, opwaartse route door de instituten is voor hen niet zonder meer de geëigende weg. Zij werken op meer projectmatige wijze, werken samen met andere kunstenaars of met mensen met een geheel andere achtergrond (bijv. met technici voor multimedia projecten), zij bewegen zich met groot gemak van de ene discipline (bijv. beeldende kunst) naar de andere (bijv. muziek), zij werpen zich op als bemiddelaar.¹⁹ Op hun manier van werken is de werkbeurs niet voldoende toegesneden.

Op grond van deze overwegingen zal het Fonds BKVB in dit beleidsplan een aangepaste regeling voor de Werkbeurzen voorstellen.

3.2.4. Projectsubsidies

Nu, zoals in paragraaf 3.2.3. over de Werkbeurzen al naar voren is gebracht, meer kunstenaars op projectmatige wijze werken, doen de beperkingen van de regeling projectsubsidies zich extra voelen. Hoewel er uitzonderingen op de regel mogelijk zijn (met het zgn. beroep op artikel 22 - zie ook noot 3) vindt de beoordeling van een projectsubsidie gewoonlijk in twee fases plaats. Eerst vindt een beoordeling van het werk van de aanvrager plaats aan de hand van het kwaliteitscriterium. Valt die toetsing negatief uit dan komt het project zelf niet meer aan de orde. Is de beoordeling van het werk van de aanvrager positief dan worden daarna de kwaliteit en de betekenis van het project zelf beoordeeld.

Deze fasering in de beoordeling heeft zijn zin gehad, maar werkt in zijn omslachtigheid nu zelfs remmend op ontwikkelingen in de beeldende kunst, vormgeving en bouwkunst. Projecten moeten niet langer louter gemeten worden naar de kwaliteit van het werk van de aanvrager - hoewel dat natuurlijk altijd een belangrijk criterium blijft. Het moet ook gaan om de intrinsieke en excentrieke kwaliteiten van het project zelf (zijn potenties, zijn uitdagingen, zijn stimuli, enz.). De huidige regeling heeft evenmin een goed antwoord op de projecten van samenwerkingsverbanden tussen verschillende kunstenaars, tussen kunstenaars van verschillende disciplines en/of tussen kunstenaars en niet-kunstenaars.

Om daar nu wel een antwoord op te kunnen geven en om flexibel subsidies op maat te kunnen verstrekken (waarmee de "oneigenlijke" inzet van de werkbeurs niet meer nodig is), wil het Fonds BKVB tot een andere regeling voor de projectsubsidies komen.

3.2.5. Studiebeurzen

De subsidiemogelijkheid functioneert in principe naar behoren. Vooral architecten en beeldend kunstenaars maken van deze subsidiemogelijkheid gebruik om een vervolgopleiding in het buitenland te kunnen bekostigen.

3.2.6. Reisbeurzen

Ondanks de toegenomen mobiliteit en internationale uitwisselingen maken beeldend kunstenaars, vormgevers en architecten weinig gebruik van deze subsidiemogelijkheid. Dit komt deels doordat kunstenaars uit hun werkbeurs hun studie- en/of reflectiereis financieren; deels doordat de subsidiemogelijkheid zelf te weinig bekend is. In zijn nieuwe beleidsperiode zal het Fonds BKVB, gezien de precisering van de werkbeursregeling en het grote belang dat het hecht aan de internationalisering van de horizon, het gebruik ervan promoten.

3.2.7. Publicatiesubsidies

De Publicatiesubsidie voldoet voor zover het om bijzondere publicaties gaat die een duidelijke meerwaarde hebben boven een reguliere catalogus of monografie. Maar kunstenaars, vormgevers en architecten kunnen deze subsidie niet gebruiken om een publicatie te maken waarin het eigen werk toegankelijk gemaakt wordt middels teksten en afbeeldingen. Nu steeds meer kunstenaars, architecten en vormgevers de noodzaak voelen zich aan derden en partijen op de markt te presenteren, is er een grote behoefte aan een subsidiemogelijkheid die zulke publicaties juist wel mogelijk maakt. Het is waar dat de Mondriaan Stichting een dergelijke regeling kent maar die is aan zulke restricties gebonden dat zij bij lange na niet in staat is op de vraag in te gaan (hetzelfde geldt, maar dan in nog sterkere mate, voor de publicatieregeling van het Prins Bernhard Cultuurfonds).

Een publicatie van het eigen werk is een onmisbare schakel in het contact tussen de kunstenaar en zijn publiek. Een publicatie kan, mits voorzien van heldere en kritische teksten, het werk ontsluiten en inzichtelijk maken. Bovendien is een publicatie voor de kunstenaar een gemakkelijke, maar vooral professionele manier om zich te presenteren bij galeriehouders, conservatoren, critici, enz. Het Fonds BKVB wil voor het nieuwe kunstenplan dan ook een subsidiemogelijkheid presenteren die kunstenaars en vormgevers in de gelegenheid stelt publicaties voor zulke doeleinden te maken.

3.2.8. Buitenlandateliers

Het is al gezegd dat de buitenlandateliers van het Fonds BKVB in deze tijd van internationalisering en globalisering aan een sterk gevoelde behoefte beantwoorden en de internationale carrière van kunstenaars positief stimuleren. De deelnemers worden ter plekke opgenomen in andere netwerken en gevraagd om deel te nemen aan internationale projecten en tentoonstellingen. Dat kan het directe gevolg zijn van het bezoek van buitenlandse curatoren en critici, als onderdeel van het atelierprogramma, wier interesse dan voor het werk gewekt wordt. Maar ook kan het het gevolg zijn van de wervende inspanningen van de kunstenaar zelf. Veel vaker nog is het een door de gelegenheid versneld samengaan van beide factoren. Sommigen van de kunstenaars kiezen na afloop van hun verblijfsperiode voor een voortzetting van hun verblijf in het buitenland, op termijn met behulp van eigen middelen. Zij hebben de weg naar het buitenland voorgoed gevonden en nemen in hun kielzog anderen mee.²⁰

Voor de atelierruimtes van het Fonds BKVB in het buitenland geldt dat de kunstenaar er een jaar verblijft. Dit is een goede tijdsperiode voor de ateliers die een programma aan de deelnemers aanbieden en die in verre (exotische) landen liggen, maar voor meer nabije (westerse) steden is een flexibeler (c.q. korter) verblijf vaak wenselijker.

In samenwerking met het Fonds voor de Letteren stelt het Fonds BKVB een verblijfsruimte in Berlijn ter beschikking voor kortere verblijfsperiodes dan een jaar.²¹

Het spreekt haast als vanzelf dat het Fonds BKVB zijn buitenlandbeleid niet alleen wil continueren maar ook wil uitbreiden - al dan niet in samenwerking met anderen, zoals andere fondsen, het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Iaspis (Stockholm) en Trans Artists (Amsterdam).

3.2.9. De beoordeling en de criteria

Het systeem van de beoordeling van de aanvragen door deskundigen, functioneert naar het oordeel van het Fonds BKVB goed. De uitslag van het startersonderzoek (IVA Tilburg, 1999; zie noot 7) kan als bewijs voor deze stelling naar voren gebracht worden. Het feit dat de gesubsidieerde starters het beter doen dan zij die geen subsidie van het Fonds BKVB ontvangen hebben, geeft aan dat de commissies op competente wijze hun werk doen. Ook uit het evaluatierapport *Kwaliteit en professionaliteit; evaluatie van het Fonds BKVB* kan een dergelijke conclusie getrokken worden.²² De brede samenstelling van de commissies waarborgt verschillende invalshoeken en standpunten waardoor het oordeel middels discussie over de criteria en het werk tot stand komt. Dit oordeel is niet, zoals vaker is betoogd, een statisch gegeven maar een dynamische uitkomst die recht doet aan de diversiteit van de beeldende kunst.²³

Wel is het zo dat een al te strikte interpretatie van het kwaliteitscriterium, interessante aanvragen (voor projecten, reizen, soms startstipendia) in de weg kunnen staan. Het Fonds BKVB meent dat op sommige onderdelen van het subsidie-instrumentarium ook andere criteria, maar alleen onder vaste begeleiding van het kwaliteitsbeginsel, een rol in de discussie kunnen spelen.

3.2.10. Vormgeving en Bouwkunst

Het bovenstaande geldt, mutatis mutandis, ook voor de vormgeving en bouwkunst. Waar dat niet het geval is, is dat aangegeven. Ten aanzien van de vormgeving kan aanvullend gezegd worden dat het budget, nadat het met ingang van de tweede kunstenplanperiode (1993-1996) van 3,6 naar 2,5 miljoen is teruggebracht, absoluut te krap is. In het vorige beleidsplan is dat al uitvoerig aan de orde gesteld. Het aantal vormgevers dat de laatste jaren een beroep op het Fonds BKVB heeft gedaan, is groter geworden. Het internationale succes van de Nederlandse vormgeving geeft tegelijk aan dat er alle reden is het beleid voor de vormgeving

eerder te verruimen dan te versmallen.²⁴ Het Fonds BKVB zal in zijn nieuwe beleidsplan dan ook voorstellen het budget voor vormgeving te vergroten. Een punt van zorg is de onbekendheid van jonge vormgevers met de mogelijkheden en vooral onmogelijkheden van de beroepswereld. Vooral bij modevormgeving is dit het geval. Het Fonds BKVB wil hier, interdisciplinair en in samenwerking met andere betrokkenen, aandacht aan besteden.²⁵

Zowel in de Subcommissies Vormgeving als de Subcommissie Bouwkunst is er herhaaldelijk op aangedrongen dat het Fonds BKVB zich actiever zou moeten opstellen en opdrachten en onderzoeken zou moeten initiëren. In zijn nieuwe beleidsplan zal het Fonds BKVB hier gehoor aan geven.

In dit deel van zijn beleidsplan wil het Fonds BKVB ingaan op de verschillende nota's van de huidige staatssecretaris voor cultuur, Rick van der Ploeg. Achtereenvolgens zagen van diens hand het licht: *Ruim baan voor culturele diversiteit* (mei 1999), *Cultuur als Confrontatie* (juni 1999), *Een ondernemende Cultuur* (november 1999), *Uitgangspunten Internationaal Cultuurbeleid* (november 1999), en vervolgens zijn *Fondsenbrief* d.d. 24 november 1999. Het Fonds BKVB wil ingaan op die zaken die het Fonds BKVB betreffen en die voor zijn functioneren van belang kunnen zijn. Tegelijk zal aangegeven worden welke onderdelen daarvan en op welke manier door het Fonds BKVB in het onderliggende beleidsplan ingezet zullen worden. Dit met de woorden van apostel Paulus in gedachten: Onderzoek alle dingen en behoud het goede.

4.1. De vraag van de staatssecretaris om een meer actieve rol van de fondsen spreekt het Fonds BKVB aan. Te meer daar het al initiërend opgetreden is: zo is de instelling van de Oeuvreprijzen en het voorstel tot de Benno Premselaprijs gebeurd op initiatief van het Fonds BKVB; evenals de internationale bouwkunstreizen die in de wereld van de bouwkunst grote bijval hebben gekregen: de reizen en hun 'spin-off' zijn boven verwachting succesvol. Het Fonds BKVB wil gesteund door de uitspraken van de staatssecretaris zijn initiërende rol vergroten en zal in het volgende hoofdstuk aangeven op welke manier dat zal geschieden. Zie paragraaf 5.4. over de Commissie Innovatiesubsidies.

4.2. De rol en de waarde die aan het cultureel ondernemerschap toegekend worden, vindt het Fonds BKVB interessant maar ook problematisch.

Het Fonds BKVB wil in positieve zin er allereerst de aansporing tot economische emancipatie van de kunstenaar in lezen. In onze tijd lijkt het individu immers pas een vorm van volwassen bestaansrecht te hebben als het economisch zelfstandig is. De aansporing van de staatssecretaris is de duw in de rug naar die volwassenheid en voor het Fonds BKVB de vertaling van het inzicht dat kunstenaars ordentelijk betaald zouden moeten worden door die partijen die iets van hen verlangen.²⁶ Maar zo lang dat niet het geval is (en de vraag is of dat ooit optimaal zou kunnen), ziet het Fonds BKVB zijn subsidie-instrumentarium, zoals aangetoond, als een effectief en noodzakelijk hulpmiddel om kunstenaars vooruit te helpen op hun moeizame weg naar die economische zelfstandigheid, zeker op die momenten dat zij van de weg dreigen te raken. Het zij terzijde gezegd dat, paradoxaal genoeg, het subsidie-instrumentarium er tegelijk toe dient kunstenaars hun eigen weg te laten vinden; en die kan (heel lang) afbuigen van de weg naar economische zelfstandigheid.²⁷

Hoe lofwaardig het streven van de staatssecretaris ook is, het lijkt in het licht van de in 1987 al gesignaleerde "eigenaardigheden van het kunstenaarschap" die economische zelfstandigheid in het algemeen onmogelijk maken, een wens tegen beter weten in. Ook de SEO-onderzoeken hebben dat in klinkklare cijfers aangetoond. SEO-onderzoeker Tom Poot merkte in *Het Financieele Dagblad* nog op dat "de artistieke eigenheid van een kunstenaar zijn kracht is, maar ook zijn zwakte. Een kunstenaar is geen ondernemer, die zijn producten afstemt op de vraag van consumenten."²⁸

De andere betekenissen die in de term "cultureel ondernemerschap" besloten zitten, sluiten meer aan bij de beroepspraktijk van beeldend kunstenaars, vormgevers en architecten. Zeker als het gaat om "vormen van innovatie": het ontwikkelen en verbeelden van nieuwe (denk)beelden, de inventieve omkering der dingen, het stellen van onmogelijke vragen, het vinden van problemen, de alchemistische omzetting van de dingen in het goud der poëzie. Het is de risicovolle onderneming van kunstenaars de werkelijkheid om te roeren en het klonteren en stollen tegen te gaan. Het Fonds BKVB investeert in zulk ondernemerschap - dat bij goed kunstenaarschap optimaal rendeert.²⁹

Omdat de kunstenaar zelf maar al te goed weet dat zijn werk zonder publiek niet bestaat, zal hij van alles ondernemen om zijn werk te presenteren. Het is de aard van zijn werk die de condities daartoe bepaalt: in de vorm van een tentoonstelling, van een performance, van een boek, van een rondschrijven, enz. Soms is het publieksbereik daarbij groot, dan weer klein. Soms duurt het enige tijd voordat er zoiets als een publieksbereik ontstaat. Het was bijv. een lange weg voordat Mondriaans onbekende Victory Boogie Woogie het gespreksonderwerp van de dag werd.

In het algemeen kan geconstateerd worden dat de belangstelling van een breder publiek voor moderne kunst groeit. Daar zijn veel factoren voor aan te geven maar een versterkende is de opbloei van de hedendaagse Nederlandse kunst en de daarmee gepaard gaande aandacht van de media. Het is de stellige verwachting van het Fonds BKVB dat deze belangstelling en aandacht alleen maar groter zullen worden - vergelijkbaar met de toegenomen aandacht van het (inter)nationale publiek voor de Nederlandse literatuur. Een voorwaarde evenwel is dat, onder bepaalde voorwaarden en met inzet van een aantal criteria, de steun van kunstenaars door de overheid gewaarborgd blijft - in zowel goede als slechte tijden.

Het Fonds BKVB steunt de gedachte dat van kunstenaars gevraagd kan worden activiteiten te ontwikkelen waardoor hun werk onder de aandacht van een zo breed mogelijk publiek gebracht wordt en de verkoop van hun werk bevorderd wordt. Voor de regeling Basisstipendia geldt al het criterium "het artistiek functioneren van de aanvrager" waarbij zijn actieve houding en de erkenning door de beroepswereld (tentoonstellingen, verkoop, commissiewerk, enz.) factoren van gewicht zijn. Hier wil het Fonds BKVB de kanttkening plaatsen dat sommige kunstenaars pas in afzondering tot hun ontwikkeling en bloei komen en dat hun "cultureel ondernemerschap" daar een kwijnend bestaan leidt. Zij lijken hierin misschien op de scholier die tijdens de gymnastiekles niet altijd even hoog in de touwen komt maar die juist op andere terreinen ongekennde hoogtes bereikt. Voor zulke kunstenaars moet er zeker plaats blijven.

Op dit moment zoeken veel kunstenaars, vormgevers en architecten naar een andere relatie met het publiek. Zij zoeken het op, trachten vanuit hun werk met het publiek te communiceren en het erbij te betrekken, en presenteren (ook) op andere plaatsen dan de traditionele instituten hun werk. Dit handelen draagt zeker bij aan de vergroting van het publieksbereik maar daar zij het gevolg is van een specifieke (momentane) kunstopvatting kan zij niet als een exemplarische vorm van cultureel ondernemerschap beschouwd worden.

Het cultureel ondernemerschap van kunstenaars, de verspreiding van hun ideeën, kennis en beelden, wordt in hoge mate geactiveerd door de zogenaamde "bemiddelaars": freelance curatoren en beschouwers. Hun bemiddeling in de vorm van tentoonstellingen en teksten is een onmisbare schakel tussen kunstenaars en publiek. In zijn nieuwe beleidsplan wil het Fonds BKVB dan ook een (bescheiden) subsidiemogelijkheid voor bemiddelaars treffen.

Het Fonds BKVB wil het begrip "cultureel ondernemerschap", daar waar aangegeven, in zijn nieuwe beleidsplan inzetten als beoordelingscriterium voor de subsidieaanvragen. Het zal evenwel alleen gechaperonneerd door het kwaliteitsbeginsel tot de discussie toegelaten worden. Het begrip zal in bovenstaande zin geijkt worden: de innovatieve en actieve houding van de kunstenaar, zijn erkenning door de beroepswereld en zijn publieksbereik.

4.3. Het stimuleren van het opdrachtgeverschap, zoals de staatssecretaris dat betoogt, kan een versterking van de inkomenspositie van kunstenaars betekenen. Het voornemen van het Fonds BKVB zijn projectsubsidies te verruimen, is hier een directe ondersteuning van. Terzijde wil het Fonds BKVB opmerken dat het aan het opdrachtgeverschap gekoppelde idee van kunst in de openbare ruimte hevig ter discussie staat in de vakwereld. Een goede notie van die discussie kan zorg dragen voor het stimuleren van kwaliteit. De vraag wat het Fonds BKVB kan betekenen voor de in 1999 opgerichte Stichting Kunst voor de Openbare Ruimte kan in dit kader beantwoord worden. De kunstenaars die bij een project van SKOR betrokken zijn, kunnen een beroep doen op de Projectsubsidies.

4.4. Aan de door de staatssecretaris verlangde stimulering van de culturele diversiteit wil het Fonds BKVB, binnen zijn doelstellingen, optimaal gevolg geven. Het zal een onderzoek starten naar de aard van het gestelde probleem en naar de vraag welke rol het Fonds BKVB daar in kan spelen. Ook zal het een punt van aandacht zijn voor de samenstelling van de commissies enz. De Commissie Innovatiesubsidies zal gevraagd worden over dit onderwerp met voorstellen te komen.

4.5. Zowel in de nota *Ruim baan voor culturele diversiteit* als *Cultuur als Confrontatie* houdt de staatssecretaris een pleidooi voor een verbreding van de beoordelingscommissies. Bij de samenstelling van de commissies zou gelet moeten worden op leeftijd, geslacht en herkomst van de commissieleden - ook zou van een bredere deskundigheid dan louter die van de professionals gebruik gemaakt moeten worden. In paragraaf 2.2.1. is gezegd dat de commissies naar het oordeel van het Fonds BKVB en naar dat van anderen hun werk goed doen. Hoewel het opnemen van jonge deskundigen in de commissies al gebeurt, zou hun aantal vergroot kunnen worden - mits zij over de vereiste deskundigheid beschikken. Zoals het Fonds BKVB bij de samenstelling van de commissies streeft naar een gelijkwaardige regionale en stedelijke spreiding, zo zal het ook zorg dragen voor een evenwichtige leeftijdsopbouw van de commissies. Hetzelfde zal gelden voor het opnemen van "algemene deskundigen" naast "vakdeskundigen". Wat dit betreft wil het Fonds BKVB een voorbehoud maken: het zal onderzoek doen naar de huidige oordeelsvorming van de commissies en bij wijze van experiment een zgn. "algemene deskundige" in een van de commissies opnemen. Het resultaat van beide zal het vervolg bepalen.³⁰

4.6. Met zijn Startstipendia heeft het Fonds BKVB van zijn oprichting af aan de cultuur van de jonge kunstenaar, vormgever en architect bevorderd. Het succes van deze subsidiemogelijkheid (en haar keerzijdes) is al een paar keer genoemd en zal hier niet herhaald worden. Jongeren te betrekken bij en te interesseren voor hedendaagse kunst, vormgeving en bouwkunst ziet Het Fonds BKVB in het algemeen als een buitengewoon belangrijke taak. Ook voor dit punt geldt dat het, daar waar mogelijk, bij zal dragen aan de verwezenlijking daarvan. Te denken valt aan ondersteuning van projecten voor scholen, enz. Maar ook hier geldt dat het de kunst is die voorop staat en niet de verwezenlijking van maatschappelijke doelen.

4.7. Het verheugt het Fonds BKVB dat de staatssecretaris groot belang hecht aan verdergaande internationalisering. Het beschouwt dit als een krachtige ondersteuning van zijn buitenlandbeleid (ateliers enz.). In het nieuwe beleidsplan zal voorgesteld worden dit beleid uit te breiden.

5. BELEIDSPLAN 2001-2004

5.1. Inleiding

De hoofdstukken 3 (Een nadere beschouwing van het subsidie-instrumentarium) en 4 (Cultuur als confrontatie) zijn bepalend voor dit nieuwe beleidsplan. Voor een juist begrip van het onderstaande wordt daarom naar die hoofdstukken verwezen: de vragen, aansporingen, beperkingen, problemen, enz. die daar aan de orde gesteld zijn, zijn hier omgezet tot een reeks van onderling samenhangende voorstellen. Het wijzigen en/of schrappen van de ene regeling heeft onmiddellijk gevolgen voor de andere - en daarmee voor de eenheid van het geheel. Sommige van de voorstellen zijn in het verleden al eens ter discussie gesteld, maar krijgen in deze hernieuwde presentatie een pregnanter betekenis. Zij alle zijn de bouwstenen voor een flexibel subsidiestelsel dat kunstenaars, vormgevers en architecten in staat moet stellen op hun eigen wijze een voor hen renderende beroepspraktijk op te bouwen. Zolang zij, naar het oordeel van de commissies, werk van kwaliteit maken, moeten zij een beroep op het stimulerend vermogen van het Fonds BKVB kunnen doen. Niet om op BKR-achtige wijze levenslang van een inkomen verzekerd te zijn, maar om "de eigenaardigheden van het kunstenaarschap" op wisselende tijden het hoofd te kunnen bieden.

In dit nieuwe beleidsplan bepalen twee hoofdstromen het beeld: Basissubsidies en Stimuleringsubsidies. Daarnaast wordt een subsidiemogelijkheid voor bemiddelaars voorgesteld en een nieuwe commissie in het leven geroepen: de Commissie Innovatiesubsidies. De Oeuvreprijzen, het buitenlandbeleid, de publiekswerking van het Fonds BKVB en de samenwerking met andere fondsen zullen daarna achtereenvolgens kort besproken worden. Wat specifiek voor de Vormgeving en de Bouwkunst geldt, zal apart genoemd worden. Tot slot zal het Fonds BKVB zijn zorg over een onopgelost knelpunt uitspreken.

5.2. De WIK

Om de samenhang met de in 1999 ingevoerde WIK te vergroten, stelt het Fonds BKVB in dit beleidsplan andere aanvangstermijnen voor een aantal van zijn subsidiemogelijkheden voor. De periode om een startstipendium aan te vragen wordt verlengd tot vier jaar - even lang als de duur van de WIK. Daarna kan een kunstenaar een basisstipendium of een werkbeurs aanvragen. De nieuwe subsidiemogelijkheid Productiesubsidies kan beschouwd worden als een vorm van flankerend beleid voor de WIK (zie verder 5.3).

5.3. Basissubsidies

Onder de Basissubsidies vallen de Basisstipendia en de Productiesubsidies. De Basissubsidies hebben, onder bepaalde condities, tot doel de voortgang en de uitoefening van de beroepspraktijk van beeldend kunstenaars en vrije vormgevers te garanderen. Die bepaalde condities zijn de criteria aan de hand waarvan de commissies de aanvragen beoordelen.

* Basisstipendia

Het voorstel is de regeling Basisstipendia te verruimen waardoor een kunstenaar en vrije vormgever de mogelijkheid krijgen eens in de vier jaar een basisstipendium aan te vragen. Deze verruiming kan plaats vinden binnen de gelden voor de regeling Basisstipendia.³¹ Dit houdt concreet in dat een kunstenaar middels het rekening-courant systeem de beschikking heeft over een bedrag van F.60.000,-. Dat kan door hem over een periode van minimaal vier jaar naar behoefte in termijnen opgenomen worden. Het rekening-courant systeem werkt als een trampoline. Het vangt de kunstenaar op in zijn periodes van financiële neergang en geeft hem tegelijk de veerkracht nieuwe mogelijkheden te zoeken. De kunstenaar en vrije vormgever kunnen een basisstipendium aanvragen vier jaar nadat zij de academie verlaten hebben (dit in verband met de Startstipendia en de WIK). De criteria voor de toekenning van een basisstipendium zijn de beoordeling van het cultureel ondernemerschap van de aanvrager (zie paragraaf. 4.2) en de betekenis van zijn werk voor de breedte en de diversiteit van de beeldende kunst in Nederland. De beoordeling aan de hand van de criteria en van de verslagen van de achterliggende periode zal bij elke aanvraag opnieuw plaatsvinden zodat er op geen enkele manier sprake is van een verkapte BKR-regeling.³² Wel is de verruiming van de regeling Basisstipendia een oplossing voor het eerder gesignaleerde probleem dat het voor kunstenaars buitengewoon moeilijk is er een renderende beroepspraktijk op na te houden, ook in deze tijd van bloei en relatieve voorspoed. Kunstenaars en vrije vormgevers wier werk de gestelde kwaliteit en het noodzakelijke belang bezit, lopen nu in ieder geval niet meer het risico halverwege de rit uit de auto gezet te worden.

* Productiesubsidies

De nieuwe subsidiemogelijkheid Productiesubsidies stelt kunstenaars in de gelegenheid geld aan te vragen om de productie van hun werk op basisniveau mogelijk te maken. Hierbij kan gedacht worden aan atelierhuur, materiaalkosten, maar ook de vervaardiging van een eenvoudige publicatie. Dit tot een bedrag van maximaal F20.000,- in vier jaar. Om in aanmerking te komen voor de productiesubsidie mag het belastbaar inkomen niet hoger zijn dan F37.000,-. Van deze subsidiemogelijkheid mag geen gebruik gemaakt worden als de aanvrager een basisstipendium, startstipendium of werkbeurs heeft. Voor de feitelijke toekenning zal een rekening-courant systeem gebruikt worden conform het basisstipendiummodel. Jaarlijks mag niet meer worden opgenomen dan F10.000,-. Dit hangt samen met de in de WIK bepaalde forfaitaire aftrek van beroepskosten van F10.000,-. Ook de WIK gaat er kennelijk van uit dat een jaarlijks bedrag van F10.000,- aan vaste kosten gebruikelijk is in een reguliere beroepspraktijk. Het Fonds BKVB sluit aan bij deze systematiek. De aanvragen zullen aan de hand van dezelfde criteria als voor de Basisstipendia beoordeeld en getoetst worden.

De subsidiemogelijkheid Productiesubsidies houdt in de praktijk enerzijds een ontlasting van de regeling Basisstipendia in. Zij moedigt kunstenaars aan in hun eigen levensonderhoud te voorzien. Anderzijds behoort zij tot de vormen van flankerend beleid voor de WIK die immers alleen een basis voor levensonderhoud biedt. Voor het zich ontwikkelende ondernemerschap van jonge kunstenaars die geen startstipendium hebben maar wel van de WIK gebruik maken, zullen de Productiesubsidies een uitkomst zijn. Een productiesubsidie kan dan ook onmiddellijk na het verlaten van de academie worden aangevraagd. Voor de meer traditioneel werkende kunstenaars die niet direct een beroep op de nieuwe Projectsubsidie kunnen of zullen doen, biedt zij toch de mogelijkheid verder te gaan met hun werk.³³

5.4. Stimuleringsubsidies

Onder de regeling Stimuleringsubsidies worden die subsidies verstaan die de ontwikkeling van het werk van een beeldend kunstenaar, vormgever of architect (en de beeldende kunst, de vormgeving en de bouwkunst in algemene zin) op vruchtbare wijze kunnen stimuleren. Er zijn verschillende Stimuleringsubsidies: Investeringsubsidies, Startstipendia, Projectsubsidies, Werkbeurzen, "Bemiddelaars"-subsidies en Innovatiesubsidies. De criteria voor de toekenning van een Stimuleringsubsidie zijn de bepaling van de kwaliteit van het werk van de aanvrager ("kunstenaars wier artistieke prestaties van belang zijn voor de beeldende kunst in Nederland"); en - waar van toepassing - zijn cultureel ondernemerschap (zie paragraaf 4.2) en de motivatie en het plan van de aanvrager.

Waar Basissubsidies op basale wijze de continuering van de beroepspraktijk van goed ondernemende kunstenaars en vrije vormgevers mogelijk maken, stellen de Stimuleringsubsidies die kunstenaars, vormgevers en architecten van wie het werk daar aanleiding toe geeft in staat hun werk op hoog niveau verder te ontwikkelen, zich nieuwe vragen te stellen en innovatief te zijn.

* Investeringsubsidies

Deze subsidiemogelijkheid biedt, onder stringente voorwaarden, beeldend kunstenaars, vormgevers en architecten de mogelijkheid een uitzonderlijke investering te doen waardoor hun werk een kwalitatieve impuls krijgt en de kunstenaar een noodzakelijke stap in de ontwikkeling van zijn werk kan zetten. Hierbij kan gedacht worden aan bijzondere computerapparatuur, een camera, enz. De aanvrager moet aannemelijk kunnen maken dat hij voor de gewenste investering geen andere financieringsmogelijkheden had. In alle gevallen zal de kunstenaar 25% van het benodigde bedrag zelf moeten financieren. De aanvragen zullen beoordeeld worden aan de hand van de criteria kwaliteit en cultureel ondernemerschap (zie paragraaf 4.2).

* Startstipendia

Zoals al uitvoerig is aangegeven, zijn de Startstipendia succesvol. Het Fonds BKVB ziet dan ook geen enkele aanleiding deze subsidiemogelijkheid drastisch te wijzigen. Wel zal het, zoals gezegd in samenhang met de WIK, voorstellen om de duur van de aanvraag van een startstipendium te verlengen tot vier jaar na afronding van de academie of de Tweede Fase opleiding. Daardoor hebben jonge kunstenaars de tijd zich op hun werk en positie te bezinnen. De zeer succesvolle starters die elk jaar een stipendium aan zouden kunnen vragen en voor wie dit voorstel een bezuiniging in kan houden, omdat de maximale toekenning van twee keer onveranderd blijft, kunnen evenwel op soepele wijze van de WIK gebruik maken, projectsubsidies aanvragen, enz.³⁴ Het subsidie-instrumentarium is nu divers genoeg om zonder vaste lumpsum bedragen de beroepspraktijk uit te kunnen bouwen. Tegelijk bereidt het ze voor op een toekomst die nooit voor 100% subsidiabel zal zijn.

De vraag of een startstipendium, nu de WIK is ingevoerd, nog wel zinvol is, wordt positief beantwoord door het startersonderzoek van het IVA. Zo zegt het dat "de WIK qua financiële consequenties vergelijkbaar is met een beroepskostenvergoeding en we hebben geconstateerd dat ontvangers van een

beroepskostenvergoeding zich beduidend minder succesvol hebben ontwikkeld als [sic] ontvangers van een startstipendium".³⁵

De aanvragen worden beoordeeld op grond van het kwaliteitsbeginsel en, wanneer dat een factor van overweging is, het cultureel ondernemerschap. Niet alle academieverlaters immers zullen meteen in staat zijn met hun werk de wereld te veroveren, voor hen geldt het cultureel ondernemerschap in die zin dan ook niet. Maar er zijn ook starters voor wier ontwikkeling en werk de wereld rondom van meet af aan van belang is; in zulke gevallen kan die vorm van cultureel ondernemerschap in positieve zin in de beoordeling meegewogen worden.

Het Fonds BKVB wil een voorstel ontwikkelen op grond waarvan elk jaar een aantal startstipendia toegekend kunnen worden aan buitenlandse studenten die in Nederland hun academieopleiding of vervolgopleiding genoten hebben. Zo'n subsidiemogelijkheid voorkomt het wegvloeien van talent en bevordert de verrijking en internationalisering van het Nederlandse culturele leven; en tegelijk maakt het op logische wijze de investering in de opleiding rendabel.

* Projectsubsidies

De projectsubsidies zijn een zwaartepunt in dit nieuwe beleidsplan. De projectsubsidie komt enerzijds tegemoet aan de vraag naar flexibele, individuele subsidies op maat. Anderzijds speelt zij als vanzelf in op andere manieren van werken van hedendaagse kunstenaars, vormgevers en architecten (zie paragraaf 3.2.3) Afhankelijk van hun onderneming (project) en de onderliggende begroting kunnen de kunstenaar, vormgever en architect zich tot het Fonds BKVB wenden met een specifiek subsidieverzoek. Niet langer hoeft daarvoor gemakshalve een werkbeurs aangevraagd en ingezet te worden.

Projectsubsidies zijn als een paraplu waaronder verschillende subsidievormen staan, het is een verzamelnaam voor allerlei subsidievormen. Een projectsubsidie kan daadwerkelijk een project omvatten maar ook een reis, een verblijf in het buitenland, de vervulling van een stageplaats, een vervolgopleiding in het buitenland, een publicatie. Ook biedt het kunstenaars, vormgevers en architecten de ruimte om aan te vragen voor iets wat in de vigerende regelgeving onbenoemd is gebleven. In alle gevallen is het uitgangspunt van een projectsubsidie dat er sprake moet zijn van een in de tijd begrensd project dat, afhankelijk van de aard van het project, niet altijd hoeft uit te monden in een concreet artistiek resultaat. Indachtig het streven naar economische zelfstandigheid zal, waar van toepassing, een honorarium een vast onderdeel van de projectsubsidie zijn.

De projectsubsidie biedt het Fonds BKVB de ruimte met andere fondsen samen te werken als het gaat om kunstenaarsondernemingen die zich, al dan niet in samenwerking met anderen, over verschillende disciplines bewegen, de zgn. cross-over subsidie als onderdeel van de projectsubsidie.³⁶ De beoordelingscriteria voor een projectsubsidie zijn: de kwaliteit van het werk van de aanvrager en die van het project en het cultureel ondernemerschap (zie paragraaf. 4.2).

Het staat beeldend kunstenaars, vormgevers en architecten vrij om zo vaak als hen nodig lijkt, een beroep te doen op deze subsidiemogelijkheid.

* Werkbeurzen

Binnen de hier gepresenteerde nieuwe samenhang van de regelingen (verruiming regeling Basisstipendia, invoering Productiesubsidies, verandering Startstipendia, invoering Investeringssubsidie, verruiming Projectsubsidies) is het redelijk en zinvol om een precisering voor de Werkbeurzen voor te stellen.³⁷ Dat wil concreet zeggen dat er jaarlijks minder werkbeurzen toegekend zullen worden - te meer daar het voorstel tegelijk inhoudt het bedrag van de werkbeurs te verhogen tot F60.000,- (zie paragraaf 3.2.3). In het voorafgaande is al aangegeven waarom tot deze precisering besloten is: allereerst vanwege het feit dat de werkbeurs niet in alle gevallen gebruikt wordt waar zij voor bedoeld is, dat zij vaak ingezet wordt om projecten enz. te financieren, wat met de verruiming van de nieuwe Projectsubsidies niet meer het geval hoeft te zijn; de werkbeurs niet het passende antwoord op andere manieren van (samen)werken is; de werkbeurs door kunstenaars, nu zij tegen de beperkingen van de oude regeling Basisstipendia oplopen, ook aangevraagd wordt als ware zij een basisstipendium. Tot deze vermindering van het aantal werkbeurzen kan het Fonds BKVB overgaan, omdat het tegelijk de regeling voor de Basisstipendia heeft verruimd. Voor het Fonds BKVB is de samenhang tussen deze twee voorstellen onverbreekbaar. Zou dit niet het geval zijn dan is de trampoline die de kunstenaar zijn veerkracht geeft opeens onder hem weggetrokken.

Het gevolg van dit voorstel zal zijn dat kunstenaars, vormgevers en architecten de werkbeurs zullen aanvragen waar zij ooit voor bedoeld is geweest. De werkbeurs creëert voor de aanvrager de financiële ruimte om voor de periode van een jaar of langer, los van andere verplichtingen tot verdieping van zijn werk te komen, om voor hem relevant onderzoek te doen, om zich fundamentele vragen te stellen en daar innovatieve antwoorden voor te vinden (research en development). Het beoordelingscriterium voor de toekenning is louter kwaliteit. Waarmee de ont koppeling van Projectsubsidies enerzijds en Werkbeurzen en Startstipendia anderzijds een feit is.

* “Bemiddelaars”-subsidies

Deze “bemiddelaars”-subsidie is bestemd voor freelance curatoren en beschouwers (essayisten, theoretici). Hoewel zij in de strikte zin van het woord geen kunstenaar zijn, kan hun werk van grote invloed zijn op de ontwikkeling van de kunsten en het debat over de kunst. Hun werk is, hoewel autonoom, ook een trait d'union tussen kunstenaars, vormgevers, architecten en publiek waardoor zij het publieksbereik van hen kunnen vergroten. Zij leggen daarmee eveneens de basis voor een sterk cultureel ondernemerschap van kunstenaars, vormgevers en architecten. Om voor deze subsidiemogelijkheid in aanmerking te komen moet het gaan om vooronderzoek dat belangwekkende, excellente projecten mogelijk zal maken die zonder deze subsidiemogelijkheid niet gerealiseerd kunnen worden. Het vervoltraject van het onderzoek (een tentoonstelling, een boek, een artikel) moet worden gefinancierd door derden (zoals een instituut, een uitgeverij, een tijdschrift) Hoewel nu apart genoemd is deze subsidiemogelijkheid in wezen een onderdeel van de Projectsubsidies.³⁸

Voor de “Bemiddelaars”-subsidies zal jaarlijks een beperkt aantal “bemiddelaars” in aanmerking kunnen komen.³⁹

5.5. Commissie Innovatiesubsidies

De Commissie Innovatiesubsidies zal de initiërende kant van het Fonds BKVB belichamen. De wens een meer initiërende rol te kunnen spelen komt zowel van binnenuit als van buiten (zie de paragrafen 3.2.10 en 4.1). Het Fonds BKVB heeft niet voor een intendant gekozen omdat het de figuur van de individuele beslisser niet binnen zijn afgewogen cultuur van commissies vindt passen. De Commissie Innovatiesubsidies krijgt tot taak zelf te stimuleren en te initiëren. Zij kan daarbij ingaan op discussies in de vakwereld en/of de wereld daarbuiten; zij kan gebruikmaken van dat wat in de commissies van het Fonds BKVB naar voren komt. Hierbij wordt gedacht aan het stimuleren en initiëren van onderzoek, opdrachten, projecten en publicaties. In alle gevallen zal het om bijzondere en/of noodzakelijke onderwerpen gaan die zonder de stimulerende rol van de commissie geen doorgang zouden hebben.

Het zij hier nadrukkelijk gezegd dat ondanks deze voorgestelde koersverandering in het beleid, het Fonds BKVB zijn zogenaamde loketfunctie als zijn hoofdtaak beschouwt.

Omdat het om een experiment gaat, zal de commissie aanvankelijk voor twee jaar ingesteld worden; daarna zal een evaluatie plaats vinden die weer bepalend zal zijn of en op welke wijze de commissie haar werk kan voortzetten. De samenstelling van de commissie zal breed zijn, ook met vertegenwoordigers uit de bestaande commissies van het Fonds BKVB. Het Fonds BKVB heeft de verwachting dat de commissie het Fonds BKVB zowel intern als extern zal activeren en tegelijk een bindmiddel tussen de commissies zal zijn. Een gelukkige bijkomstigheid is dat het onuitputtelijke reservoir aan kennis en creativiteit van de commissies op deze manier zinvol aangesproken wordt.

5.6. De Oeuvreprijzen en de Benno Premselaprijs

Het Fonds BKVB zal ook in deze beleidsplanperiode de Oeuvreprijzen toekennen. Hierbij wordt gedacht aan kunstenaars die grote betekenis hebben (gehad) voor hun vak en de culturele wereld en van wie het van belang kan zijn dat zij onder de aandacht van een ruim publiek worden gebracht. De hoogte van het bedrag is F70.000,-. Van dit bedrag is F50.000,- vrij besteedbaar; de resterende F20.000,- wordt door het Fonds BKVB aangewend voor de productie van een publicatie (boek, cd-rom, film, enz.). Hiermee (en met een aan de prijs gerelateerde tentoonstelling) zal het werk van de laureaten voor een breder publiek, nu en in de toekomst, toegankelijk blijven.

Tegelijk met de bekendmaking van de winnaars van de oeuvreprijzen zal de Commissie Oeuvreprijzen ook de winnaar van de Benno Premselaprijs bekendmaken. Deze prijs, die een eerbetuiging aan de geestelijk vader van het Fonds BKVB is, wordt toegekend aan iemand die een stimulerende en inspirerende rol speelt of heeft gespeeld in de beeldende kunst, vormgeving en/of bouwkunst. De hoogte van de prijs is F70.000,-. F.20.000 is bestemd voor de vervaardiging van een publicatie. 1/3 deel van de resterende F.50.000,- is vrij besteedbaar voor de winnaar; het andere deel moet als stimulans aan een door de winnaar bepaald artistiek doel/project besteed worden.

5.7. Buitenlandbeleid

In verschillende bewoordingen (zie o.a. de Inleiding en de paragrafen 3.3, 3.2.8 en 4.7) is al aangegeven dat het buitenlandbeleid van het Fonds BKVB zijn vruchten heeft afgeworpen. Ook is gezegd dat het Fonds BKVB om die en de aangevoerde andere redenen zijn buitenlandbeleid wil verruimen. Dat betekent de beschikking hebben over meer verblijfsruimtes in interessante steden in het buitenland. Hierbij staan

temporisering en flexibilisering voorop: zolang een plek voor beeldend kunstenaars, vormgevers en architecten interessant is, zal het Fonds BKVB daar voor hen verblijfsmogelijkheden creëren. Afhankelijk van het doel van het verblijf en de aard van de verblijfsruimte zal bekeken worden hoelang daar verbleven kan worden. De huidige buitenlandateliers van het Fonds BKVB zullen tegen dat licht kritisch beschouwd worden en zo nodig van opzet gewijzigd of zelfs opgeheven worden. De samenwerking die het Fonds BKVB met het Fonds voor de Letteren is aangegaan voor een gedeelde verblijfsruimte in Berlijn zal, waar mogelijk, met hetzelfde en andere fondsen voortgezet worden. Zoals al eerder gezegd is zal het Fonds BKVB samenwerken met het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en IASPIS (Stockholm). Gedeelde verblijfsruimtes en verblijfsruimtes van verschillende fondsen in eenzelfde gebouw kunnen vruchtbare kruisbestuivingen tussen kunstenaars van verschillende disciplines tot gevolg hebben. Met het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap zijn gesprekken gaande om te onderzoeken of dergelijke samenwerkingsverbanden ook bilateraal plaats kunnen vinden. Dit alles vanuit de overtuiging dat het goed is om als Fonds BKVB de bodem voor de ontwikkeling en stimulering van kwaliteit te verrijken. Het Fonds BKVB wil onderzoeken in hoeverre het mogelijk is om, al dan niet in samenwerking met anderen (academies, Tweede fase opleidingen, andere fondsen) kunstenaars uit te nodigen om voor kortere of langere tijd in Nederland te verblijven. Het Fonds BKVB wil waar mogelijk samenwerken met Trans Artists en gebruik maken van haar expertise. Ook wil het Fonds BKVB onderzoeken of het mogelijk is kwalitatief interessante stageplaatsen in het buitenland te creëren voor jonge vormgevers, architecten en mogelijk beeldend kunstenaars.

5.8. Het publieksbereik van het Fonds BKVB

Van zijn activiteiten legt het Fonds BKVB op velerlei wijze verantwoording af. De jaarverslagen maken de bestedingen van de gelden en de uitwerking van de subsidieregelingen inzichtelijk. De advertenties van het Fonds BKVB in de landelijke kranten en weekbladen en de vakpers (om de subsidieregelingen toe te lichten, om commissieleden te werven, enz.) zijn eveneens vormen van publiekgerichte activiteiten: zij illustreren de werking van het Fonds BKVB en brengen het Fonds BKVB onder de aandacht van velen. In het algemeen kan gezegd worden dat de publieksactiviteiten van het Fonds BKVB bedoeld zijn om potentiële aanvragers te stimuleren en te inspireren zich tot het Fonds BKVB te wenden. Het zelfde geldt voor de voorlichtingsmiddagen op academies en Tweede Fase opleidingen om jonge kunstenaars te wijzen op de subsidiemogelijkheden. De algemene informatiebrochure en website dienen een zelfde doel. Weer andere activiteiten hebben als voornaamste doel de resultaten van de subsidieverstrekingen voor het publiek inzichtelijk te maken. Zoals de door het Fonds BKVB georganiseerde startstipendiumtentoonstellingen (*Uitgelicht*) die talentvolle starters voor het volle voetlicht plaatsen. Of tentoonstellingen zoals *Standpunten* (Rotterdam, 1998). Hetzelfde geldt voor de tentoonstellingen in het teken van de bouwkunstreizen (zie noot 6). Sinds de verbouwing van zijn werkruimte (1998) heeft het Fonds BKVB de beschikking over een eigen projectruimte waar tentoonstellingen en discussies hun beslag kunnen krijgen. Hier werd bijv. *Parijs, Berlijn, New York, Kitakyushu* (1999) gehouden, de tentoonstelling over de buitenlandateliers waar in de media uitvoerig en gunstig over gesproken werd.⁴⁰ Het Fonds BKVB zal al deze activiteiten in de nieuwe beleidsplanperiode niet alleen voortzetten maar ook activeren. Zo zal het ook starterstentoonstellingen voor de architectuur en de vormgeving organiseren. Voor al de te ondernemen activiteiten zal gelden dat zij op directe of indirecte wijze gerelateerd moeten zijn aan de doelstellingen van het Fonds BKVB. Het Fonds BKVB wil ook in zijn activiteiten open en flexibel zijn. Het wil een instelling zijn die zich gemakkelijk laat benaderen en die zijn doelstellingen helder voor het voetlicht weet te brengen. Ook wil het, waar mogelijk en zo veel als in zijn vermogen ligt inspireren, stimuleren en initiëren. Het nieuwe stelsel van subsidiemogelijkheden is op die houding gebaseerd. Een nieuwe huisstijl zal hieraan vorm moeten geven. Toegankelijkheid en helderheid zijn de sleutelwoorden - zeker in de ontwikkeling van nieuwe aanvraagformulieren.

5.9. Samenwerking andere fondsen

In deze tijd van cross-overs, van vervaging van de grenzen tussen de disciplines en van multimedia projecten ligt het voor de hand de samenwerking met de andere fondsen op te zoeken. Bekeken kan worden hoe een interdisciplinair project langs de verschillende fondsen geloodst kan worden, hoe interessante ontmoetingen tussen kunstenaars uit de verschillende disciplines bevorderd kunnen worden, enz. Ook met de Mondriaan Stichting en andere instellingen zal, waar nodig en mogelijk, samengewerkt worden. Zo zal in samenwerking met het Nederlands Fonds voor de Film een gezamenlijk budget voor nieuwe mediaprojecten worden ingesteld. Vanzelfsprekend zal de nadruk liggen op de aanvraag door individuele kunstenaars en filmmakers.

Een direct voorbeeld is de door het Fonds BKVB geïnitieerde samenwerking tussen het Fonds BKVB en o.a. het Vormgevingsinstituut en de Mondriaan Stichting om de geconstateerde lacunes in de kennis van modevormgevers op te vullen (zie ook noot 25).

5.10. Vormgeving en Bouwkunst

Het bovenstaande geldt, mutatis mutandis, ook voor de vormgeving en bouwkunst. Waar dat niet het geval is, is dat apart aangegeven. Mogelijk is het overbodig te zeggen dat de subsidiemogelijkheden van het Fonds BKVB voor de bouwkunst anders zijn dan die van het Stimuleringsfonds voor de Architectuur. Het Fonds BKVB subsidieert individuele kunstenaars, het Stimuleringsfonds instellingen. Aan de subsidietoekenning door het Fonds BKVB is niet direct een concreet resultaat verbonden waardoor de ontwikkeling van ideeën gestimuleerd wordt. Dit bevordert op een andere wijze dan die van het Stimuleringsfonds de kwaliteit van de bouwkunst.

Zoals in paragraaf 3.2.10 al is aangekondigd heeft het Fonds BKVB binnen dit nieuwe beleidsplan meer financiële ruimte geschapen voor de vormgeving.⁴¹

In dit verband wil het Fonds BKVB tegelijk pleiten voor een toekenning van budget op hoofdlijnen en een grote mate van vrijheid voor de toedeling op deelbudgetten. Dat stelt het Fonds BKVB in staat om eventuele knelpunten op te vangen zonder aanvullende bijdragen. Het voorstel tot de aanleg van een vereveningskas ziet het Fonds BKVB in eerste instantie dan ook vooral als een interne optie: de aan de budgetfinanciering inherente mogelijkheid een tekort op de begroting aan te vullen met wat elders op de eigen begroting is overgehouden. Zo is het structurele tekort op het vormgevingsbudget in het verleden opgelost.

5.11. Tot slot wil het Fonds BKVB er voor pleiten de Tweede Fase opleidingen net als de werkplaatsen te financieren vanuit de sector cultuur van het Ministerie van OCenW. Daarmee zou een eind gemaakt worden aan de financiële ongelijkheid tussen kunstenaars die hun opleiding aan een Tweede Fase vervolgen en zij die dat op een werkplaats doen⁴². Voor de laatsten staan de regelingen van het Fonds BKVB nu wel open, voor de eersten niet. Graag ziet het Fonds BKVB ook de Tweede Fase kunstenaars op rechtmatige wijze gebruik maken van zijn subsidiemogelijkheden.

BEGROTING 2001 - 2004

Subsidiesoort		Begroting 2001 - 2004					Budget 1999	
A. Basissubsidies		Bijzonderheden		Aangepast beleid		Nieuw beleid		Totaal
1. Basisstipendia	NB 1	bedrag f 60.000	aantal	bedrag	aantal	bedrag		
		nieuwe instroom	125	7.500.000			7.500.000	
		tweede stipendia	175	10.500.000			10.500.000	
		derde stipendia			100	6.000.000	6.000.000	
		vrije vormgevers			50	3.000.000	3.000.000	
		<i>s u b t o t a a l</i>	300	18.000.000	150	9.000.000	27.000.000	
2. Productiesubsidies		maximaal f 20.000			50	1.000.000	1.000.000	
*. Totaal basissubsidies			300	18.000.000	200	10.000.000	28.000.000	29.606.255
B. Stimuleringsubsidies								
1. Beeldende kunsten								
- startstipendia		bedrag f 35.000	60	2.100.000			2.100.000	2.800.000
- werkbeurzen	NB 2	bedrag f 60.000	30	1.800.000			1.800.000	5.625.000
- projectsubsidies		gemiddeld 30.000	180	5.400.000			5.400.000	452.047
- investeringssubsidies		gemiddeld 30.000			50	1.500.000	1.500.000	
- reisbeurzen		budget in nieuw beleid overgeheveld naar projectsubsidies						50.000
- studiebeurzen		budget in nieuw beleid overgeheveld naar projectsubsidies						370.075
- publicatiesubsidies		budget in nieuw beleid overgeheveld naar projectsubsidies						40.000
- ateliers buitenland				600.000			600.000	400.000
- oevreprijzen		2x70.000 in 2 jaar	2	70.000			70.000	50.000
- buitenlandse studenten					10	350.000	350.000	
* totaal beeldende kunsten				9.970.000		1.850.000	11.820.000	9.787.122
2. Vormgeving								
- startstipendia		bedrag f 35.000	30	1.050.000			1.050.000	1.330.000
- werkbeurzen		bedrag f 60.000	12	720.000			720.000	1.125.000
- projectsubsidies		gemiddeld 30.000	26	780.000			780.000	64.127
- investeringssubsidies*		gemiddeld 25.000			30	750.000	750.000	
- reisbeurzen		budget in nieuw beleid overgeheveld naar projectsubsidies						15.000
- studiebeurzen		budget in nieuw beleid overgeheveld naar projectsubsidies						90.974
- publicatiesubsidies		budget in nieuw beleid overgeheveld naar projectsubsidies						15.000
- oevreprijzen		1x70.000 in 2 jaar	1	35.000			35.000	50.000
- buitenlandse studenten					5	175.000	175.000	
* totaal vormgeving				2.585.000		925.000	3.510.000	2.690.101
3. Bouwkunst								
- startstipendia		bedrag f 35.000	8	280.000			280.000	560.000
- werkbeurzen		bedrag f 60.000	6	360.000			360.000	540.000
- projectsubsidies			26	780.000			780.000	148.305
- investeringssubsidies*		gemiddeld 25.000			30	750.000	750.000	
- reisbeurzen		budget in nieuw beleid overgeheveld naar projectsubsidies						659.895
- studiebeurzen		budget in nieuw beleid overgeheveld naar projectsubsidies						450.000
- presentatiesubsidies				120.000			120.000	120.000
- publicatiesubsidies		budget in nieuw beleid overgeheveld naar projectsubsidies						48.000
- oevreprijzen		1x70.000 in 2 jaar	1	35.000			35.000	25.000
- buitenlandse studenten					5	175.000	175.000	
* totaal bouwkunst				1.575.000		925.000	2.500.000	2.551.200

- vervolg op volgende pagina -

4. Interdisciplinair							
- "Bemiddelaars"-subsidies	bedrag 50.000			6	300.000	300.000	
- Benno Premesla Prijs	1x70.000 in 2 jaar				35.000	35.000	
* totaal interdisciplinair					335.000	335.000	
C. Innovatiesubsidies NB					1.000.000	1.000.000	
3							
* Totaal stimuleringsubsidies			14.130.000		5.035.000	19.165.000	15.028.423
Totaal generaal NB			27.630.000		19.535.000	47.165.000	44.634.678
4							

- NB 1 In noot 31 bij het beleidsplan is aangegeven hoe de begrote aantallen toekenningen tot stand gekomen zijn. De ervaring heeft geleerd dat de nieuwe instroom gemiddeld per jaar met 125 toekenningen wordt gehonoreerd.
Per ultimo 1999 hadden 2000 beeldend kunstenaars reeds een of tweemaal een basisstipendium ontvangen. Van hen komt naar verwachting 25% niet terug met een vervolgaanvraag. Van de resterende 1500 kunstenaars zal van ruim 25%, naar schatting 400, de vervolgaanvraag niet worden gehonoreerd (zie noot 32). Aldus resteert een aantal toekenningen op vervolganvragen van 1100 in de vier jaar van de kunstenplanperiode, ergo ongeveer 275 per jaar. Gelet op het feit dat per einde 1999 729 kunstenaars al voor een tweede maal een basisstipendium ontvangen hadden en derhalve 2000 minus 729 is 1271 alleen nog voor een eerste keer ligt de verdeling van de 275 toekenningen in 175 tweede toekenningen en 100 derde toekenningen voor de hand.
- NB 2 Zoals reeds in het beleidsplan is uiteengezet, bestaat er een onlosmakelijk verband tussen de verschillende onderdelen van het voorgenomen nieuwe beleid. Zo zal de vermindering van het aantal werkbeurzen slechts mogelijk zijn indien de verruiming van het aantal toekenningen van een basisstipendium wordt goedgekeurd en het budget voor basisstipendia op het huidige niveau gehandhaafd blijft.
- NB 3 Het in de begroting opgenomen budget voor de innovatiesubsidie is slechts een indicatie van de maximaal voor dit doel beschikbare middelen. Bij onderbesteding zal het resterende budget tijdig worden toegevoegd aan het budget voor projectsubsidies.
- NB 4 De verhoging van het totaalbudget is gebaseerd op het feit dat de component kosten van levensonderhoud in de basisstipendia en in de startstipendia en werkbeurzen onderhevig is aan bijstellingen in het kader van de rijksbijdragen in de arbeidskosten. Vooruitgelopen is op de verhoging van het budget 1999 met deze bijdragen over de jaren 2000 en 2001 tot en met 2004.

MEERJARENRAMING VOOR DE PERIODE 01.01.2001 TOT EN MET 31.12.2004

	2001	2002	2003	2004	TOTAAL
Uitgaven					
1. Beheerlasten					
- Personeelslasten	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	8.000.000
- Adviescommissies	750.000	750.000	750.000	750.000	3.000.000
- Huisvestingslasten	250.000	250.000	250.000	250.000	1.000.000
- Kantoorkosten	850.000	850.000	850.000	850.000	3.400.000
- Publiciteitskosten	650.000	650.000	650.000	650.000	2.600.000
Subtotaal beheerlasten	4.500.000	4.500.000	4.500.000	4.500.000	18.000.000
2. Activiteitenlasten					
- Basissubsidies					
- Basisstipendia	27.000.000	27.000.000	27.000.000	27.000.000	108.000.000
- Productiesubsidies	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	4.000.000
- Subtotaal basissubsidies	28.000.000	28.000.000	28.000.000	28.000.000	112.000.000
- Stimuleringsubsidies					
- Beeldende kunsten	11.820.000	11.820.000	11.820.000	11.820.000	47.280.000
- Vormgeving	3.510.000	3.510.000	3.510.000	3.510.000	14.040.000
- Bouwkunst	2.500.000	2.500.000	2.500.000	2.500.000	10.000.000
- Interdisciplinair	335.000	335.000	335.000	335.000	1.340.000
- Subtotaal stimuleringsubsidies	18.165.000	18.165.000	18.165.000	18.165.000	72.660.000
- Innovatiesubsidies					
- Innovatiesubsidies	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000	4.000.000
Subtotaal activiteitenlasten	47.165.000	47.165.000	47.165.000	47.165.000	188.660.000
Totaal voorziene uitgaven	51.665.000	51.665.000	51.665.000	51.665.000	206.660.000

Inkomsten					
Subsidie Ministerie OC&W	51.500.000	51.500.000	51.500.000	51.500.000	206.000.000
Rentebaten	165.000	165.000	165.000	165.000	660.000
Totaal voorziene inkomsten	51.665.000	51.665.000	51.665.000	51.665.000	206.660.000

NOTEN

¹ * In vervolg op de tentoonstellingen *IS in de HAL* in Rotterdam (1989) en *Beroep Kunstenaar* in Enschede (1990) organiseerde het Fonds BKVB in 1993 de succesvolle tentoonstelling *De kracht van heden* in Loods 6 te Amsterdam. Met deze presentaties verschaftte het Fonds BKVB inzicht in de resultaten van de subsidie-activiteiten op het gebied van beeldende kunst, vormgeving en bouwkunst.

* Onder de titel *Uitgelicht* organiseerde het Fonds BKVB in 1995 voor de eerste keer op de KunstRAI een tentoonstelling met werk van beeldend kunstenaars aan wie in de voorafgaande twee jaar een startstipendium was toegekend. Doel van de presentatie was primair het bieden van inzicht in de activiteiten van het Fonds BKVB en in de keuzen die door de adviescommissies werden gemaakt. Uiteraard speelde bij de keuze voor deze vorm van presenteren ook mee dat het de deelnemers, zonder uitzondering jonge(re) kunstenaars aan het begin van hun loopbaan, een fantastische mogelijkheid bood om voor een groot publiek hun werk zichtbaar te maken. De enthousiaste reacties van het publiek en de deelnemende kunstenaars deden het Fonds BKVB besluiten om ook in 1997 en in 1999 met *Uitgelicht 2* en *Uitgelicht 3* aan de KunstRAI deel te nemen. *Uitgelicht 3* was in aangepaste vorm en inhoud ook te zien op de Kunstvlaai 1999, alwaar een ander - jong en alternatief - publiek werd bereikt. Uit een enquête die onder de deelnemers werd gehouden blijkt dat deze combinatie van KunstRAI en Kunstvlaai goed werd gewaardeerd.

* Het werk van door het Fonds BKVB gesubsidieerde vormgevers werd in 1998 aan het publiek getoond in de tentoonstellingen *Standpunten - tien jaar vormgeving in Nederland* in de Kunsthal te Rotterdam en *Standpunten 2 / Let me show you the way to go* in De Witte Dame te Eindhoven. Eerstgenoemde presentatie gaf inzicht in het werk op het brede terrein van o.a. grafische vormgeving, industrieel ontwerpen, mode en textiel, sieraden, monumentale vormgeving, interieurarchitectuur en theatervormgeving en tevens in de belangrijke rol die vormgeving de afgelopen tien jaar op het gebied van de cultuur en maatschappij in Nederland heeft gespeeld. Op *Standpunten 2*, dat was gekoppeld aan een symposium, kwam met name het werk van startende vormgevers aan bod.

² Wanneer een kunstenaar een basisstipendium wordt toegekend bepaalt hij zelf op welke momenten hij het voor hem gereserveerde bedrag aanspreekt. Ook bepaalt hij zelf het bedrag dat hij per keer opvraagt. Dit rekening-courant systeem is bedacht om de kunstenaar in de gelegenheid te stellen om in perioden van te weinig inkomsten uit eigen werk toch zijn beroepspraktijk te kunnen continueren. Door de aanscherping van de Bijstandswet in 1994 is het immers niet meer mogelijk om bijstand te ontvangen zonder aanvaarding van de verplichtingen wat betreft sollicitatie, omscholing en passende arbeid.

Een basisstipendium is bedoeld voor een periode van minimaal 24 maanden. Zolang een kunstenaar nog aanspraak kan maken op een restbedrag kan hij geen bijstand aanvragen.

Aanvangskwartaal	Stipendia toegekend	Aantal opnames	Gemiddeld opnamebedrag	Hele bedrag al opgenomen	Nog saldo Aanwezig
1994-1	75	597	7.038	70	5
1994-2	239	2.021	6.498	218	21
1994-3	169	1.471	6.294	154	15
1994-4	223	1.968	6.206	195	28
1995-1	160	1.294	6.720	132	28
1995-2	144	1.425	5.425	124	20
1995-3	95	979	5.406	81	14
1995-4	67	676	5.543	54	13
1996-1	70	631	6.161	54	16
1996-2	75	686	5.930	54	21
1996-3	86	959	4.964	67	19
1996-4	155	1.570	5.283	98	57
1997-1	74	715	5.610	50	24
1997-2	88	848	5.230	43	45
1997-3	97	881	5.225	38	59
1997-4	88	884	4.938	28	60

1998-1	81	579	5.964	20	61
1998-2	110	621	6.719	12	98
1998-3	65	355	6.194	4	61
1998-4	77	409	5.360	1	76
1999-1	58	200	6.687		58
1999-2	74	235	6.359		74
1999-3	91	188	6.087		91
1999-4	64	79	6.734		64
TOTAAL	2.525	20.271	5.882	1.497	1.028

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het gemiddelde bedrag dat per betalingsverzoek wordt opgevraagd f 5.882,- bedraagt. Voorts blijkt dat van de kunstenaars die met ingang van een kwartaal in 1994, 1995 en 1996 een basisstipendium toegekend hebben gekregen (1558) per ultimo 1999 een aantal van 257 nog niet het gehele bedrag opgenomen had. Deze kunstenaars doen dus aanzienlijk langer met hun basisstipendium dan de minimale twee jaar.

³ Artikel 22

Indien de commissie van mening is dat het werk van de aanvrager niet van voldoende kwaliteit is om zonder meer een individuele subsidie toe te kennen, maar het voorgestelde plan (voor een project, studie, reis of publicatie, maar ook voor een werkbeurs of startstipendium) wél van belang vindt, kan de commissie het bestuur adviseren gebruik te maken van art. 22 ("Het bestuur kan, gehoord de commissie, om zwaarwichtige redenen van dit reglement afwijken). Dit advies dient door de commissie gemotiveerd te worden. De afgelopen jaren heeft de commissie het bestuur regelmatig geadviseerd art. 22 toe te passen om interessante projecten doorgang te kunnen laten vinden.

Zo heeft de commissie bijvoorbeeld het bestuur gevraagd om art. 22 toe te passen voor een project van 15 verschillende kunstenaars die praalwagens voor de St. Nicolaas intocht van 1999 wilden maken om "via deze intocht op een laagdrempelige wijze het grote publiek kennis te laten nemen van de eigentijdse beeldende kunst". Niet alle kunstenaars voldeden aan de criteria voor een individuele subsidie en van sommige kunstenaars vond de commissie het ontwerp van de wagen niet altijd even origineel, maar de commissie was over het geheel genomen positief over het initiatief en zij vond het van doorslaggevend belang dat de door kunstenaars ontworpen praalwagens de St. Nicolaas intocht in Amsterdam een artistieke impuls konden geven en dat het een groot publiekelijk bereik zou hebben. Helaas hebben de kunstenaars niet voldoende financiële middelen bijeen kunnen krijgen om het project in 1999 uit te kunnen voeren.

⁴ De voorzitters van de Commissie Basisstipendia en de Commissie Individuele Subsidies worden beide benoemd voor een periode van twee jaar met de mogelijkheid tot een eenmalige herbenoeming. Hoewel de voorzitter nauw samenwerkt met de directeur van het Fonds BKVB neemt hij een onafhankelijke positie in en wordt hij geacht een eigen visie op de regelgeving te hebben binnen de doelstelling van het Fonds BKVB.

⁵ De Raad voor Cultuur heeft per 2000 afgezien van haar benoemingsvoorstellen.

⁶ De studiereis naar Denemarken, Zweden en Finland is de vijfde studiereis die het Fonds BKVB organiseerde. In samenwerking met het NAI werden eerder Japan (1992), Los Angeles (1994), grote infrastructurele projecten in Noordwest-Europa ('l'Europe à grande vitesse', 1995) en een aantal metropolen in Zuidoost-Azië (1997) bezocht. Het natraject van alle reizen bestond uit tentoonstellingen, symposia, publicaties en lezingen die zowel op initiatief van het Fonds als de deelnemers werden georganiseerd. 'l'Europe à grande vitesse' werd, voorafgaand aan het parlementaire debat over de Hogesnelheidslijn, herhaald met leden van de Tweede Kamer.

⁷ H. Senders, H. Vinken, M. Wiekeraad: *Opbrengsten van startstipendia. Eindrapport*. IVA Tilburg, 1999, p. 70.

⁸ R. Pingen, *Differentiatie subsidie-instrumentarium*. 44 interviews met aanvragers van individuele subsidies en basisstipendia juni, 1995

G. Dales en R. Pingen, *Starters-beroepskostenvergoeding*. 52 interviews met startende kunstenaars, mei 1997.

T. de Neef, *Van show als eindresultaat naar show als start*. 20 interviews met modevormgevers die een individuele subsidie hebben ontvangen, augustus 1999.

⁹ Victor & Rolf: "... Er is de afgelopen tijd een enorme belangstelling ontstaan voor Nederlandse mode. We denken daar zelf een aardig steentje aan te hebben bijgedragen. Van cruciaal belang is echter dat als Nederland een rol wil spelen in de internationale modewereld er Nederlanders moeten zijn die invloed kunnen uitoefenen. Wij zijn nog niet in zo'n positie, hoewel we dus goede hoop hebben dat dat gaat lukken. Het unieke aan Nederland is natuurlijk het subsidiesysteem. Dit stelt ons mede in staat datgene te maken wat wij nu doen. Het feit dat we ons artistiek compromisloos opstellen heeft ons de naam gegeven die we nu hebben. We hebben lange tijd het gevoel gehad tegen de bierkaai op te vechten. Nu lijkt het of we wind mee hebben. Ons werk wordt gekend en gewaardeerd (en gekopieerd!) (...) Ook willen wij van deze gelegenheid gebruik maken onze dank en waardering uit te spreken voor de continuïteit waarmee het Fonds BKVB ons de afgelopen jaren heeft ondersteund. Het vertrouwen dat hieruit blijkt is zeker zo belangrijk en stimulerend geweest als de financiële bijdrage. De Nederlandse modeontwerpers staan in de belangstelling. We vinden het geweldig dat er nu zoveel meer enthousiasme en zelfvertrouwen is en dat er eindelijk wordt uitgedragen dat er Nederlandse ontwerpers van zeer hoog niveau zijn. Het Fonds heeft een heel belangrijke rol gespeeld in dit proces ...” (Uit verslagen 1998 en 1999).

Olphaert den Otter: "... bij de motivering van mijn aanvraag maakte ik destijds melding van een wankelende financiële positie. Dat was een eufemisme. De werkbeurs heeft mij op dat moment financieel gered. Inmiddels gaat het, ook los van de werkbeurs, beter, alhoewel ik nog steeds geen plaats als docent heb gevonden, een ambitie die ik naast het zelfstandig kunstenaarschap zeker koester en waar ik in het verleden goede ervaring mee heb opgedaan. Het maakt zeer goed voelbaar dat het "leven van het werk, wanneer daar uitsluitend het zelfstandig beeldend kunstenaarschap onder wordt verstaan, zonder werkbeurs of andere subsidies, erg moeilijk is. Mijn werk combineren met niet bij het vak horende werkzaamheden vind ik nu nog geen optie. Een werkbeurs geeft soelaas, maar geen oplossing, ik ben mij dat meer dan ooit bewust. Ik wil de betekenis van de werkbeurs overigens niet relativiseren, want die was voor mijn werk op zichzelf heel groot.(...) Het werk van een schilder is gebaat bij "veel doen". Er is, als bij een sporter of musicus, een element van training. Dat komt ook het inhoudelijke ten goede. Hoe vaker je keuzes maakt hoe gedefinieerder die zullen zijn. Continuïteit is dus erg belangrijk. Een werkbeurs kan die garanderen voor de duur van een jaar, wat een relatief beperkte periode is. De werking van dat jaar heeft een naijlend effect. Ik weet nu al langer profijt te zullen hebben van die 'rustige' werkperiode dan de strikte duur ervan." (Uit verslag 1997/98)

Zeger Reyers: "... Het startstipendium heeft mij in staat gesteld veel exposities en installaties te realiseren, waarvan vele specifiek voor de desbetreffende ruimtes ontwikkeld zijn. (...) Het val me echter zwaar een (goed) draaiende beroepspraktijk op te zetten. Een reden hiervoor zou kunnen zijn het zeer vergankelijke karakter van een groot deel van mijn werk, mijn beelden veranderen voortdurend, middels groeiende elementen, waarvan enkele, zoals paddestoelen, die hun eigen massa per etmaal kunnen verdubbelen en dus geheel geen lang leven beschoren zijn. Dit maakt aankoop van m'n werk door particulieren of musea bijna onmogelijk, een vraagstuk waar ik behoorlijk over aan het tobben ben, wellicht is het uiteindelijk mogelijk het werk als concept te verkopen.

Wel ben ik tegenwoordig ook heuse sculpturen en video aan het maken, waarmee ik vooralsnog meestal het circuit van kunstenaarsinitiatieven doorloop, welke ook allemaal met een zeer gelimiteerd budget draaien en een expositiebudget hanteren waar ik vaak niet eens al mijn onkosten mee kan dekken, laat staan een honorarium opvoeren, zo is het startstipendium wederom een zeer welkome aanvulling geweest. Het stipendium heeft me in staat gesteld mijn kosten van levensonderhoud, atelierhuur, transport etc. te dekken. Zodoende ben ik het Fonds veel dank verschuldigd." (Uit verslag 2^e startstipendium 97/98)

Remy Jungerman: "... Met een gezelschap van drie kunstenaars ben ik, op initiatief van de Foundation for Indian Artists, naar India vertrokken om daar een periode te werken. Dit gezelschap werd aangevuld met een Indiase kunstenaar. Als motivatie, voor het vertrek naar India, had ik het zoeken naar herinneringen in India. Niet vanwege het feit dat ik Indiase voorouders heb, maar vanwege het feit dat ik in Suriname geboren ben en mijn burens een Indiase achtergrond hadden. Door vaak in de straten te lopen en installaties te bouwen kwam ik momenten tegen die mij daadwerkelijk aan mijn verleden herinnerden. Deze kwamen vaak terug in geuren, het gedrag van mensen, eetgewoonten, huwelijken etc. Ik probeerde voornamelijk in contact te zijn met de lokale bevolking en hen te laten reageren op mijn aanwezigheid in hun directe omgeving. Dit contact realiseerde ik door installaties langs de straten te bouwen, waarop iedereen op zijn of haar manier kon reageren. (...) Op het College of Fine Arts heb ik een dia presentatie gemaakt waaraan een discussie verbonden werd over de rol van een kunstenaar in de moderne Indiase samenleving. Tijdens de discussie werd de invloed die Europa en Amerika hebben op de ontwikkeling van moderne kunst in India duidelijk. (...) De reis werd besloten met een tentoonstelling "Made in India" die in Galerie Lumen Travo te Amsterdam te zien was. ". (Uit verslag reisbeurs 97)

¹⁰ Eind 1999 hadden 16.234 kunstenaars wel eens een aanvraag voor subsidie (waaronder medebegrepen de voormalige beroepskostenvergoedingen) bij het Fonds ingediend en bedroeg het aantal afgehandelde aanvragen 43.188. Daarmee komt het gemiddeld aantal afgehandelde aanvragen per kunstenaar op 2.66. Van het aantal afgehandelde aanvragen is een aantal van 13.128 ook werkelijk gehonoreerd, hetgeen betekent dat gemiddeld 32,90% van de ingediende aanvragen gehonoreerd is. De zogenaamde vervolgaanvragen van de beroepskostenvergoedingen zijn hierbij buiten beschouwing gelaten. Van het eerder genoemde aantal van 16.234 kunstenaars dat een of meer aanvragen heeft ingediend, hebben 5.483 kunstenaars ook een of meer malen hun aanvraag gehonoreerd gekregen. Het gemiddeld aantal gehonoreerde kunstenaars komt daarmee op 33.77% van het totale aantal aanvragers en het gemiddeld aantal toekenningen per kunstenaar op 2.39 in een periode van 12 jaar.

¹¹ Zie bijv. Bernard Hulsman: 'Supermodern bouwen'. *NRC Handelsblad* 30-7-1999. Christian van 't Hof: 'Buitenlandse bezoekers'. *SICA-magazine* nr.3, september 1999. Sandra Jongenelen: 'Musea passeren galeries'. *Het Financieele Dagblad* 7-10-1999.

¹² *Opbrengsten van startstipendia* uitgevoerd door het IVA, december 1999
Kwaliteit en professionaliteit. Evaluatie van het Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst uitgevoerd door het Erasmus Centrum voor Kunst- en Cultuurwetenschappen, november 1994.

¹³ *Nota van toelichting bij het besluit van 2 juli 1987, houdende machtiging tot oprichting van een Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst.*

¹⁴ *De markt voor beeldende kunst en de financiële positie van beeldend kunstenaars in 1997*, N. Brouwer en T. Poot, Stichting voor economisch onderzoek (SEO) van de UvA, 1999, pp. 5 en 36.

¹⁵ Uit een onderzoek van het Fonds BKVB blijkt dat van de vrije vormgevers slechts een gering percentage er een renderende beroepspraktijk op na houdt. Het overgrote deel heeft een belastbaar inkomen tot F10.000,-. Dit onderzoek ligt ter inzage bij het Fonds BKVB.

¹⁶ *Nota van toelichting bij het besluit van 2 juli 1987, houdende machtiging tot oprichting van een Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst.*

¹⁷ BK-Informatie, eenentwintigste jaargang, nummer 8, 3 december 1999. *Te weinig expositievergoedingen*: p.11.

¹⁸ Op dit moment hebben 729 kunstenaars hun tweede basisstipendium al toegekend gekregen. Voor hen, zo blijkt ook regelmatig uit hun berichtgeving aan het Fonds BKVB, zijn de extra financieringsmogelijkheden uitgeput en daarmee ook de toekomst van hun werk. Voor de anderen, die hun tweede basisstipendium nog aan kunnen vragen, zal zich vroeg of laat dezelfde uitzichtloze situatie voordoen.

¹⁹ Kunstenaarsinitiatief Orgacom bemiddelt op inhoudelijke wijze tussen kunstenaars en bedrijven. Het is niet altijd even duidelijk waar het bemiddelaarsgedeelte ophoudt en het kunstenaarsgedeelte begint. Voor de projecten van Jeanne van Heeswijk en Moniek Toebosch zou hetzelfde gezegd kunnen worden. Dit zijn een paar voorbeelden uit velen. Kunstenaars die met andere kunstenaars en/of vormgevers/architecten samenwerken of op de terreinen van meerdere disciplines zijn o.a. Berend Strik met One Architecture; Mike Tyler (beeldende kunst en wetenschap), Debra Solomon (internetprojecten), Tjong Ang (Sitcom), Sjaak Langenberg (schrijft als beeldend kunstenaar boeken), Hans van Koolwijk (beeldende kunst en muziek), Mirjam Kruisshoop (beeldende kunst en speelfilm), Lars Spuybroek, MVRDV, Ben van Berkel/Pipilotti Rist (architectuur en beeldende kunst).

²⁰ De kunstenaars die in een buitenlandatelier verblijven nodigen zeer regelmatig Nederlandse kunstenaars, galeriehouders, conservatoren, enz. uit om bij hen langs te komen en/of projecten aan te gaan. Dit leidt op zich weer tot uitbreiding van de diverse internationale netwerken. Goede voorbeelden zijn Job Koelewijn, die na zijn PS1 periode nu alweer drie jaar in New York verblijft en daar veel internationale contacten verknoopt met Nederlandse; Jeanne van Heeswijk, die als onderdeel van haar werk voor PS1 Nederlandse kunstenaars en curatoren uitnodigde om presentaties van hun werk te verzorgen en lezingen te houden. Deze presentaties werden zeer goed bezocht.

²¹ Als experiment voor twee jaar huurt het Fonds BKVB vanaf 1 januari 2000 samen met het Fonds voor de Letteren een studio in Berlijn Mitte voor kortlopende projecten of verblijven. Het Fonds voor de Letteren stelt

de studio voor drie maanden ter beschikking aan een schrijver of vertaler die bij voorkeur een link heeft met de beeldende kunst. Voor de andere negen maanden zal het Fonds BKVB via een advertentie kunstenaars, vormgevers of architecten oproepen om voorstellen voor een verblijf in te dienen. Deze voorstellen zullen door een speciale commissie beoordeeld worden.

²² *Kwaliteit en professionaliteit. Evaluatie van het Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst* uitgevoerd in opdracht van de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur door het Erasmus Centrum voor Kunst- en Cultuurwetenschappen, november 1994.

In dit onderzoek is een toename in de artistieke erkenning van een kunstenaar en een verbetering van diens positie in het netwerk van presentatieruimtes indicatief geacht voor een gunstige ontwikkeling. Kunstenaars die eens of vaker een individuele subsidie en/of een beroepskostenvergoeding ontvingen, scoren op deze beide indicatoren hoger dan kunstenaars, die geen subsidie hebben ontvangen. Hieruit zou geconcludeerd kunnen worden dat de commissies de talenten honoreren.

²³ Zo staat in het beleidsplan van het Fonds BKVB 1997-2000, p. 6: "De criteria die gelden voor de beoordeling van artistieke kwaliteit zijn geen gefixeerde waarden die, eenmaal vastgesteld, geen verdere aandacht meer behoeven. Zij zijn tijd- en plaatsgebonden en moeten voortdurend op hun waarde worden getoetst en zonodig bijgesteld."

²⁴ "Met ingang van de tweede kunstenplanperiode (1993-1996) werd het vormgevingsbudget van het Fonds BKVB teruggebracht van 3.6 miljoen naar 2.5 miljoen gulden. Het Fonds BKVB heeft destijds met kracht van argumenten betoogd dat deze korting een ernstig probleem zou gaan opleveren, gelet op het sterk stijgende aantal vormgevers dat een beroep op het Fonds BKVB deed. In de afgelopen jaren is dit beeld niet gewijzigd, hetgeen tot gevolg had dat het budget ieder jaar onder grote druk stond en steeds ruim voor het einde van het boekjaar de beschikbare middelen waren besteed. Kleine verschuivingen die binnen de deelbudgetten van het Fonds BKVB mogelijk waren, boden enige extra ruimte, maar vastgesteld kon worden dat de vraag van vormgevers naar financiële ondersteuning door het Fonds BKVB het beschikbare budget structureel te boven ging." (Citaat uit het beleidsplan 1997-2000).

In de afgelopen drie jaar is het wederom nodig geweest het budget voor vormgeving te verruimen. In alle drie jaren zag het fondsbestuur zich al ver voor het einde van het boekjaar gedwongen om bedragen van de budgetten voor bouwkunst en beeldende kunsten over te hevelen naar het budget voor vormgeving.

1997	500.000	van budget bouwkunst
1998	500.000	van budget bouwkunst plus
	500.000	van budget beeldende kunsten
1999	1.000.000	van budget beeldende kunsten

²⁵ In een interview van Anna Tilroe met de jonge succesvolle modeontwerpster Melanie Rozema en beeldend kunstenaar Jeroen Teunissen over hun gezamenlijk ontworpen kledingstukken, komt dat nog eens naar voren. "Een driedaagse cursus over het opzetten van een onderneming binnen de landsgrenzen was Rozema's enige bagage [vanuit de kunstopleiding voor de praktijk]." *De chaos-rok en de plastic zak*. NRC Handelsblad 10-12-1999, p. 29.

Het Fonds BKVB heeft een werkgroep samengesteld met vertegenwoordigers van het Ministerie van OCenW, het Ministerie van EZ, het Vormgevingsinstituut, de BNO, de Mondriaan Stichting en de Federatie van Kunstenaarsverenigingen. Doel van de werkgroep is om de (on)mogelijkheden van de beroepspraktijk van de Nederlandse vormgever in kaart te brengen. De uitkomsten hiervan kunnen worden gebruikt bij de beleidsontwikkeling van de verschillende instellingen. De werkgroep zal zich buigen over het gebrek aan zakelijke kennis en aan kennis van de beroepspraktijk bij ontwerpers, het ontbreken van productiefaciliteiten en het gebrek aan financiers.

²⁶ Het Fonds BKVB zal onderzoeken wat een honorarium voor kunstenaars feitelijk in zal houden. Het ligt voor de hand dit onderzoek samen met anderen te verrichten (Federatie van Kunstenaarsverenigingen bijv.).

²⁷ In haar vooradvies zegt de Raad voor Cultuur: "Als cultuurbeleid teveel meegaat in deze economiseringstendens komt de vrije ruimte in gevaar voor 'onaangepaste activiteiten' in de marges van de markt. Het bewaken van die marges is een halszaak in tijden dat alles in het teken staat van marktdenken en terugtreden van de overheid." (*Cultuur voor culturen. Vooradvies Cultuurnota 2001 – 2004*) Het Fonds BKVB ziet het bewaken van die marges als een van zijn legitimaties en daarmee als een van zijn taken.

²⁸ Bert Koopman, *De markt als confrontatie*. Het Financieele Dagblad 2-10-99.

²⁹ Het behoeft hopelijk geen betoog dat het optimale rendement van het kunstenaarschap op geen enkele wijze synoniem hoeft te zijn aan het economisch rendement ervan. Iedereen is immers maar al te zeer vertrouwd met de grote mythen uit de kunstgeschiedenis die het tegenovergestelde bewijzen. En veel economisch renderend talent uit het verleden staat nu in noppenplastic verpakt in de depots van de kunstgeschiedenis. Natuurlijk is het lang niet altijd zo zwart-wit, maar het minste wat uit die voorbeelden te leren valt, is een relativerende behoedzaamheid t.a.v. rendement en marktwaarde - zeker waar het om beleid gaat.

³⁰ Het voordeel van algemene deskundigen zou kunnen zijn dat er nog meer openingen naar en van de kunstwereld zijn. Simpel gezegd: Hoe meer passages hoe beter. Het is immers een gegeven dat waar wegen aangelegd worden de auto's vanzelf komen.

³¹ Voor het jaar 1999 bedroeg het budget voor de basisstipendia (afgerond) 29,5 miljoen gulden. Indien van dit budget een bedrag van 1 miljoen wordt bestemd voor productiesubsidies en een bedrag van 1.500.000 onder de noemer 'stimuleringsubsidies' wordt aangewend voor de zogenaamde investeringssubsidies, dan resteert een bedrag van 27 miljoen gulden voor de basisstipendia. Hiervan zal 3 miljoen gulden worden besteed aan de toekenning van basisstipendia aan vrije vormgevers, voor wie de regeling vanaf 1 mei 2000 is opengesteld. Voor de toekenning van basisstipendia aan beeldend kunstenaars resteert dan nog een budget van 24 miljoen gulden. Per ultimo 1999 was aan circa 2000 beeldend kunstenaars reeds een of twee maal een basisstipendium toegekend. Te verwachten valt dat 25% van dit aantal niet meer met een vervolgaanvraag (tweede of derde aanvraag) terugkomt. Oorzaken: leeftijd, inkomen, andere subsidies, ander beroep, enz. De resterende 1500 kunstenaars zullen wel een vervolgaanvraag voor een basisstipendium indienen, hetgeen, verdeeld over de vier jaar van de kunstenplanperiode, neerkomt op een aantal vervolgaanvragen van 375 per jaar. Met een gemiddeld honoreringspercentage van ongeveer 75% zal dit resulteren in een aantal toekenningen van 275 per jaar. Rekening houdend met een nieuwe instroom van gemiddeld 125 toekenningen per jaar is hiervoor in totaal het eerder genoemde, nog resterende budget van 24 miljoen gulden toereikend.

³² Toekenning van een eerste basisstipendium betekent niet dat de Commissie Basisstipendia automatisch positief adviseert over de aanvraag voor een tweede basisstipendium. De nieuwe aanvraag wordt aan de commissie voorgelegd en deze brengt advies uit op basis van de gegevens over de afgelopen vier jaar en de documentatie van werk uit de afgelopen vier jaar. De toekenning van het eerste basisstipendium wordt bij de beoordeling van de erkenning van het kunstenaarschap betrokken.

In 1998 is van 82 van de 279 kunstenaars, van wie de aanvraag voor een tweede basisstipendium werd behandeld, de aanvraag afgewezen (30%) (Jaarverslag 1998, p. 20).

³³ Uit eerder genoemd SEO-onderzoek naar de inkomenspositie van beeldend kunstenaars in Nederland blijkt onder meer dat een groep kunstenaars voldoende inkomsten uit de beroepspraktijk genereert om zelf te kunnen voorzien in de kosten van levensonderhoud. Deze groep heeft echter wel vaak moeite met de financiering van de beroepskosten, de investeringen in materialen die noodzakelijk zijn om de beroepspraktijk te continueren. Voor deze groep heeft het Fonds BKVB geen passende subsidievoorziening. Om deze reden zullen deze kunstenaars een beroep doen op de wel bestaande regelingen die echter mede voorzien in de kosten van levensonderhoud. Zij vragen dus feitelijk meer aan dan ze strikt genomen nodig hebben. Door een deel van het budget voor de basisstipendia te bestemmen voor productiesubsidies wordt aan tenminste vijftig van deze kunstenaars 'maatwerk' geboden bij de oplossing van hun financiële problematiek. Met een budget van F1.000.000 voor minimaal vijftig beeldend kunstenaars wordt voorkomen dat dezen het budget voor basisstipendia met $50 \times 60.000 = F3.000.000$ uitputten. Een 'winst' van minimaal twee miljoen gulden. Minimaal, omdat in de praktijk ook lagere bedragen dan F20.000,- kunnen en dus ook zullen worden aangevraagd. In de praktijk zal niet alleen het budget voor basisstipendia profiteren van het bestaan van de productiesubsidies maar ook de budgetten voor startstipendia en werkbeurzen.

³⁴ De praktijk geeft helaas aan dat het voor kunstenaars niet altijd even gemakkelijk is om op de bedoelde soepele wijze van de WIK gebruik te maken. Het zou goed zijn als dat een aspect wordt van de algemene uitgangspunten van de WIK.

³⁵ H. Senders, H. Vinken. M. Wiekeraad, *Opbrensten van startstipendia. Eindrapport*. IVA Tilburg, 1999, p. 41.

³⁶ De cross-oversubsidie als onderdeel van de Projectsubsidies kan in samenwerking met de andere fondsen haar beslag krijgen. Dat moet nog uitgewerkt worden. Net zoals de verfijnde uitwerking van de

Projectsubsidies nog in voorbereiding is. Daar zal uitvoerig ingegaan worden op de financiering van derden, het honorariumpercentage, de financiële grenzen, enz.

³⁷ De bedoelde aanscherping van het beleid in het verstrekken van werkbeurzen blijkt duidelijk uit onderstaand overzicht van de toegekende en voorziene aantallen werkbeurzen van de voorliggende vier jaar met de aantallen begrote werkbeurzen van de nieuwe kunstenplanperiode.

Aantal werkbeurzen	Toegekend in 1997	Toegekend in 1998	Toegekend in 1999	Begroot in 2000	Begroot voor 2001 – 2004
Beeldende kunsten	77	100	111	125	30
Vormgeving	32	37	35	25	12
Bouwkunst	14	14	15	12	6
T o t a l	123	151	161	162	48

³⁸ Ook het Ministerie van OCenW is deze gedachte toegedaan. Het streeft ernaar curatoren “in te zetten ter bevordering van de presentatie van Nederlandse beeldende kunstenaars in internationale context. Maar, zoals u waarschijnlijk bekend zal zijn, beschikt het Ministerie niet meer over budgetten voor individuele subsidies.” Het Ministerie vraagt het Fonds BKVB in deze zelfde brief d.d. 11 november 1999 (kenmerk K/BK/99/48904) om een toekomstige aanpassing van de regeling Individuele Subsidies.

³⁹ De “bemiddelaars”-subsidie is gemaximaliseerd door haar budget (F 360.000,-). Het is aan de Commissie Stimuleringsubsidies om te bepalen welke aanvragen binnen dat budget al dan niet gehonoreerd zullen worden.

⁴⁰ Nathalie Faber: ‘Kunstenaars doen inspiratie op in buitenland’, *NRC Handelsblad* 30-10-1999
Rogier Schumacher: ‘Lotgevallen in den vreemde’, *Het Parool*, 28-10-1999
Paola van de Velde: ‘Buitenlands verblijf werpt kunstenaars terug op zichzelf’, *Telegraaf*, 22-10-1999
‘Fonds BKVB’, in *De Volkskrant* 15-10-1999 en genoemd in rubriek Couleur Locale, 27-10-1999
Mirjam Beerman, ‘Ateliers in het buitenland’, in *KM*, najaar 1999

⁴¹ In *Een ondernemende Cultuur* schrijft staatssecretaris Rick Van der Ploeg, dat in bepaalde sectoren sprake is van een enorme opleving van de culturele vitaliteit en dynamiek, waarvan de signalen vooral zijn waar te nemen in segmenten van de cultuur waar relatief weinig of geen subsidies worden verstrekt zoals popmuziek, mode en design. In deze laatste twee sectoren wordt echter veel (maar niet genoeg) gesubsidieerd. Zo is in 1998 door het Fonds BKVB bijna F 900.000 subsidie aan modevormgevers toegekend. Hoewel deze modevormgevers, mede door deze subsidies, in de belangstelling zijn komen te staan, blijkt het in de praktijk moeilijk om daar een vervolg aan te geven in de vorm van een renderende beroepspraktijk. (zie ook verslag van Victor & Rolf, noot 9)

⁴² Een beperkt aantal studenten dat voor het volgen van het Tweede Fase onderwijs gebruik kan maken van Studiefinanciering daargelaten.